

B&B
VIŠJA STROKOVNA ŠOLA

Diplomsko delo višješolskega strokovnega študija
Program: Logistično inženirstvo
Modul: Vojaška logistika

PREBOJ FRONTE V 12. BITKI NA SOČI

Mentor: mag. Zvezdan Markovič
Lektorica: Nuša Fabjan, univ. dipl. slov.

Kandidat: Damjan Benkovič

Kranj, 2019

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju mag. Zvezdanu Markoviču za pomoč in strokovne napotke pri izdelavi diplomskega dela.

Zahvaljujem se tudi Nuši Fabjan, univ. dipl. slov., ki je moje diplomsko delo jezikovno pregledala, in vsem drugim, ki so mi pri izdelavi diplomskega dela pomagali s svojim strokovnim znanjem.

Nazadnje pa gre zahvala mojim družinskim članom, ki so mi med celotnim študijem stali ob strani in me moralno podpirali.

IZJAVA

Študent Damjan Benkovič izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom mag. Zvezdana Markoviča.

Skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovoljujem objavo tega diplomskega dela na spletni strani šole.

Dne, _____

Podpis: _____

POVZETEK

Diplomsko delo predstavlja preboj fronte v 12. ofenzivi na Soči. Zajema splošni oris situacije, ki je pripeljala do začetka prve svetovne vojne in povzema dogajanja od začetka spopada na Soči pa do preboja fronte. V prvi svetovni vojni je potekalo predvsem linearno bojevanje v strelskih jarkih, ki je povzročalo predvsem medsebojno izčrpavanje človeških virov in materialnih sredstev. Pri tem so bile antantne sile v prednosti pred centralnimi, ker so te blokirane, antantne pa so imele prednost izkoriščanja kolonij. Na soški fronti so Italijani sprožili 11 ofenziv, kjer sicer niso dosegli zelenih ozemeljskih pridobitev, so pa dodatno izčrpali Avstro-Ogrsko, da se je po koncu 11. italijanske ofenzive znašla na robu vojaškega zloma. Z namenom ohranitve ravnotežja sil je Avstro-Ogrski na pomoč priskočila Nemčija, s katero sta pripravili in izvedli skupno, 12. ofenzivo na Soči. Napad je temeljil na taktiki prodora, ki je bila povsem drugačna od dosedanjega načina bojevanja, ter na nemškem načinu vodenja in poveljevanja. Obe noviteti na soškem bojevališču sta povzročili nenadejan uspeh, ki je dal bitki svetovno prepoznavnost. V sodobnih vojskah potekajo procesi bojnega odločanja, razmišljanja, sprejemanja odločitev in načini poveljevanja, ki so zelo podobni tistim, ki so jih uporabljali nemški poveljniki v času 12. ofenzive, le da se danes imenujejo drugače.

KLJUČNE BESEDE

- soška fronta
- 12. ofenziva
- poveljevanje s poslanstvom
- taktika prodora
- jurišne enote

ABSTRACT

The paper presents the break through the front in the 12th Battle of the Isonzo. It encompasses the basic outline of the event that led to the start of World War I and summarizes the events from the beginning of the battle along the Isonzo River and to the break through the front. In World War I, battles were mostly fought using linear battle tactics in trenches that mainly caused loss of lives and material resources. The Entente Powers were in a better position compared to the Central Powers, which were blocked; what is more, the Entente Powers were able to make use of the colonies. The Italians launched eleven offensives on the Isonzo Front, where they did not win the desired territory, but they managed to put additional pressure on the Austria-Hungary forces, so that by the end of the 11th Italian offensive it found itself on the brink of military collapse. In order to maintain the balance of power, Germany offered support to Austria-Hungary and together they prepared and launched the 12th offensive along the Isonzo River. Characteristic of this attack were German leadership and command and the penetration tactics, which were completely different from the before used tactics. Both new important features introduced on the Isonzo battlefield resulted in unexpected success and made the battle known across the world. Although they now use a different name for these tactics, the modern militaries use similar battle planning to the one used by the German commanders during the 12th offensive.

KEYWORDS

- Isonzo Front
- 12th offensive
- mission command
- penetration tactics
- assault units

KAZALO

1	UVOD.....	1
1.1	Predstavitev problema.....	1
1.2	Cilji diplomskega dela.....	1
1.3	Predpostavke in omejitve	2
1.4	Metode dela	2
2	PRVA SVETOVNA VOJNA	3
2.1	Pot v vojno	3
2.2	Vzroki in povod ter začetek	5
2.3	Italijansko trgovanje z nevtralnostjo.....	7
3	SOŠKO BOJEVALIŠČE	8
3.1	Geografska opredelitev soškega bojevališča.....	8
3.2	Italijanske ofenzive	9
3.3	Situacija po 11. ofenzivi.....	15
4	12. OFENZIVA NA SOČI.....	16
4.1	Nemški stil vodenja in poveljevanja	16
4.2	Taktika prodora	17
4.3	Načrtovanje.....	20
4.4	Priprave.....	25
4.5	Položaj italijanske vojske pred napadom.....	25
4.6	Napad	26
4.7	Prodor	29
5	UGOTOVITVE.....	31
5.1	Analiza vpliva nemškega stila vodenja in poveljevanja ter taktike prodora na uspešnost preboja.....	31
5.2	Vojaško-geografski razlogi za izbiro območja prodora.....	32
5.3	vloga logistike pri načrtovanju, pripravi in izvedbi napada	33
6	ZAKLJUČEK.....	34
7	LITERATURA IN VIRI.....	36

KAZALO SLIK

Slika 1:	Načelna shema koncepta preboja jurišnih enot.....	20
Slika 2:	Pogled s Kobilje glave na mesto preboja na tolminskem mostišču.....	21
Slika 3:	Prikaz razdalje med prvo in tretjo italijansko obrambno črto pred tolminskim mostiščem.....	24

1 UVOD

1.1 PREDSTAVITEV PROBLEMA

Soška fronta je bila eno največjih bojišč na slovenskih tleh. Samo dogajanje v tistem času je imelo direktne in tudi kasnejše posledice na življenje Slovencev ob zahodni meji. Soška fronta, oziroma južni del jugozahodne fronte, je bila vzpostavljena leta 1915 kot posledica vstopa Italije v vojno. Ta je po začetnem trgovanju z nevtralnostjo vstopila v vojno na strani antantnih sil z namenom pridobitve čim več ozemlja in svetovne uveljavitve. Avstro-Ogrska, ki ni bila pripravljena na spopad, je ubrala obrambno taktiko in se odločila za obrambo na reki Soči. Italijanska vojska je izvedla 11 ofenziv, katerih posledice so bile majhne ozemeljske pridobitve. Ofenzive so avstro-ogrsko armado močno izčrpale, zato so oktobra 1917 izvedli skupno avstro-ogrsko in nemško ofenzivo, s katero so dosegli nenadejan uspeh.

12. ofenziva ima v vojaški zgodovini poseben pomen, saj so napadalci v njej uporabili inovativno taktiko in način poveljevanja, ki sta poleg ostalih dejavnikov omogočila končni uspeh. Rezultat ofenzive sicer ni bil italijanski izstop iz vojne, a glede na to, da so se v tistem času ozemeljske pridobitve merile v metrih, je bil z osvojenimi več kot 100 kilometri, izjemen. Pomembnosti ofenzive z vidika taktike, voditeljstva in analize zemljišča se zavedajo v praktično vseh oboroženih silah, zato na vojaških šolah poučujejo primer te ofenzive in pogosto izvajajo študije primera na območju, kjer je ofenziva dejansko potekala. Po drugi strani pa ofenziva nazorno pokaže, da zmaga v ofenzivi ne pomeni zmage v vojni, ker so poleg vojaškega pomembni tudi ekonomski, informacijski, politični in socialni vidiki.

1.2 CILJI DIPLOMSKEGA DELA

Namen diplomskega dela je zbirati, raziskati, proučiti in analizirati relevantne podatke o dogajanju na soški fronti, posebej med 12. ofenzivo, z namenom ugotovitve vzrokov za uspešen preboj fronte avstro-ogrskih in nemških enot ter vzrokov za poraz italijanske vojske.

V zaključku diplomskega dela je cilj priti do sklepa, kaj je imelo vpliv na razvoj dogodkov, s kakšnimi izzivi so se srečevali pri načrtovanju, pripravi in izvedbi napada ter kako so nova dognanja in izid ofenzive vplivali na nadaljnji potek vojne in vojskovanja.

Za pripravo naloge smo si zadali tri cilje:

- analizirati vpliv nemškega stila vodenja in poveljevanja ter taktike prodora na uspešnost preboja,

- ugotoviti vojaško-geografske razloge za izbiro območja preboja,
- ugotoviti pomen vloge logistike pri načrtovanju, pripravi in izvedbi napada.

1.3 PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE

Za lažje razumevanje dogodkov na območju soške fronte med 12. ofenzivo je potrebno poznavanje širšega dogajanja na soški fronti. Dogodke in dejavnike, ki so pripomogli k uspešnemu preboju in zlomu italijanske fronte, bo treba razčleniti in jih kronološko predstaviti. Naučene lekcije iz te ofenzive so bistveno vplivale na razvoj in uporabo kasnejših taktičnih pristopov in doktrine bojevanja. Z vojaškega vidika pomeni proučevanje spopadov na soški fronti učenje iz izkušenj, saj lahko raziskujemo tako delovanje branilcev kot tudi napadalcev na kraškem terenu, v sredogorju in v visokogorju ter ob vsakršnih vremenskih razmerah.

Pri izdelavi diplomskega dela se bomo omejili na že obstoječe podatke, analize, razprave in baze podatkov, ki so zbrani v literaturi različnih avtorjev. Nekateri predstavljeni podatki bodo zbrani iz nedavnih odkritij objavljene literature.

Pri opisovanju 12. soške ofenzive se bomo omejili na območje med tolminskim mostiščem in Rombonom, ki je imelo največjo vlogo pri preboju fronte.

Gradivo, ki ga bomo uporabili, je dostopno širši javnosti ter je v vseh knjižnicah in elektronskih medijih.

1.4 METODE DELA

Pri izdelavi diplomskega dela bomo uporabljali naslednje metode raziskovanja:

- deduktivno metodo: prikaz splošnih okoliščin ter konkretne predstavitve ofenzive;
- analitično metodo: metodo razčlenjevanja celote na posamezne dele;
- metodo deskripcije (opisno metodo): metodo opisovanja posameznih primerov, korektno uporabo, študijo in interpretacijo že napisane literature;
- metodo kompilacije: metodo uporabe izpiskov, navedb in citatov drugih avtorjev;
- komparativno metodo: izvedli bomo primerjavo dejstev, dogodkov in odnosov oziroma razmerij vpletenih strani v oborožene spopade;
- eksperimentalno-kavzalno metodo za pridobivanje podatkov, izsledkov in rezultatov iz eksperimentiranja (testiranje v simulirani situaciji).

2 PRVA SVETOVNA VOJNA

Prva svetovna vojna je bila prva globalna vojna, znana tudi kot vélika vojna. Začela se je 28. julija 1914 in je trajala do 11. novembra 1918. V njej so se spopadle antantne sile, ki so jih predstavljale Velika Britanija, Francija in carska Rusija ter centralne sile, katerim so pripadale Avstro-Ogrska, Nemčija in Italija, ki je ob začetku prve svetovne vojne razglasila nevtralnost. Vojna je potekala predvsem med evropskimi državami, a zaradi njihovih kolonij po vsem svetu velja za globalno vojno. Prva svetovna vojna velja za industrijsko vojno, ker je bila ena glavnih strategij izčrpavanje nasprotnika in ker je prinesla nesluten razvoj orožja in ostale vojaške tehnike. Vojaške strategije in taktike niso bile pripravljene na množično uporabo artilerije in mitraljezov ter niso uspele slediti pojavom novih orožij, kot so bili tanki, letala in bojni strupi. Prva svetovna vojna je bila vojna, ki je povzročila velike politične in družbene spremembe v 20. stoletju ter še vedno kaže svoje posledice v 21. stoletju (Prva svetovna vojna, 2019).

2.1 POT V VOJNO

S prvo svetovno vojno se je končalo dolgo obdobje miru na evropskih tleh, ki je trajalo od konca napoleonskih vojn. To obdobje, imenovano tudi zlata doba, je pomenilo napredek človeške družbe, predvsem pa napredek znanosti in tehnologije, ki ga je gnala industrijska revolucija.

Dunajski kongres (1814–1815). V tem času je kazalo, da so vojne med velikimi silami minile, ne glede na to, da so bile kolonialne vojne nekaj vsakdanjega. K temu je prispevala tudi diplomatska dejavnost. Mir je bil utemeljen po koncu napoleonskih vojn na dunajskem kongresu leta 1815 in je temeljil na ravnotežju moči med takratnimi velesilami. Sporazum med Avstrijo, Francijo, Veliko Britanijo, Prusijo in Rusijo je do začetka 20. stoletja dokaj učinkovito preprečeval, da bi samo ena država dominirala v Evropi. V drugi polovici 19. stoletja je prišlo do združitve Italije, kasneje pa še Nemčije, kar je porušilo tedanje ravnovesje moči v Evropi. Novonastali državi nista skrivali ambicij po sodelovanju pri kolonialni delitvi sveta, kot tudi po položaju med velikimi silami. Pri tem je izstopala Nemčija, ki je bila gospodarsko napredna in vojaško močna ter je po zmagi nad Avstrijo leta 1866 prevzela politični, gospodarski in vojaški primat v nemškem okolju, s tem pa tudi v srednji Evropi. V tistem času Nemčija še ni veljala za brezobzirnega agresorja, pač pa prej žrtev, ker se je večina predhodnih vojn odvila na nemškem ozemlju, kar je pripeljalo do izgube tridesetih odstotkov prebivalstva. Prvi nemški kancler, Otto von Bismarck, je želel, da se takšna tragedija ne ponovi, zato je v Evropi vzpostavil zapleten sistem političnih in vojaških zvez med vodilnimi evropskimi državami, ki je Evropi omogočil čas brez vojn do začetka prve svetovne vojne. V tem primeru se kaže veličina kanclerja Bismarcka kot državnika, saj je, kljub temu da ni bil poražen in da je bila njegova država najmočnejša v Evropi, postavil mejnike njeni vojaški moči in ekspanziji (Lipušček, 2012).

Berlinski kongres (1878). Leta 1878 je prišlo do berlinskega kongresa, ker je Rusija po zmagi v rusko-turški vojni želela bistveno razširiti svoj vpliv na Balkanu in dobiti izhod v Črno morje, zaradi česar je močno poslabšala varnostni položaj v Evropi. S tem se nista strinjali Avstro-Ogrska in Velika Britanija. Avstro-Ogrska je v balkanskih državah videla potencialno ozemlje za širitev, Velika Britanija pa je v ruskem nadzoru Bosporja in Dardanel videla grožnjo svojim interesom v Sredozemlju in dalje v Indiji. Ker Balkan Veliki Britaniji ni bilo interesno področje, sta državi postali neformalni zaveznici in Velika Britanija je dosegla, da je bila Avstro-Ogrski dovoljena priključitev Bosne in Hercegovine, kar so Rusi sprejeli kot veliko ponižanje, Srbi pa kot izdajo njihovih nacionalnih teženj, saj jim je bil onemogočen prodor do Jadranskega morja. Na drugi strani se je Italija na berlinskem kongresu prizadevala uveljaviti na mednarodnem prizorišču in je s prepričevanjem Bismarcka poizkušala doseči ugodnejše meje na račun Avstro-Ogrske. Posledica berlinskega kongresa je bilo novo ravnotežje sil, osredotočeno na Nemčijo, ki je utrdilo Bismarcka kot evropskega arhitekta strateškega ravnotežja (Lipušček, 2012).

Dvojna zveza. Ker se je Nemčija bala protinemške koalicije držav, je leta 1879 z Avstro-Ogrsko sklenila tako imenovano dvojno zvezo. Namen te zveze je bil dogovor o medsebojnem nudenju pomoči v primeru napada na katero izmed njiju, oziroma nevtralnost pri napadu kake druge države, ter preprečitev priključitve Avstro-Ogrske kakšni novi koaliciji. Kasneje se je izkazalo, da je prav zaradi tega sporazuma Nemčija postajala ujetnica agresivne Avstro-Ogrske politike na Balkanu, ki je nazadnje pripeljala do vojne. Zveza je Nemčiji služila kot vzvod za preprečevanje stopnjevanja nasprotij med Avstro-Ogrsko, ki je po priključitvi Bosne in Hercegovine vse bolj agresivno nastopala v smeri proti Srbiji in Solunu, ter Rusijo, ki je želela prodreti v smeri Istanbula in Dardanel (Lipušček, 2012).

Trojna zveza. Na berlinskem kongresu je Italija ostala praznih rok. Nemčija ji je sicer ponudila Tunizijo, a jo je z zasedbo prehitela Francija. Ker pri drugih velikih silah ni dobila podpore, se je z željo po vstopu v dvojno zvezo obrnila na Nemčijo. Za vstop v zvezo je morala Italija odstopiti od vseh ozemeljskih zahtev proti Avstro-Ogrski, iredentizem se je moral umakniti višjim ciljem v skupni zvezi. Glavni namen trojne zveze, ustanovljene leta 1882, je bila zaščita pred napadom Francije na eni in Rusije na drugi strani. Italiji je zveza posebej koristila, ker si je zaščitila hrbet proti Franciji in Habsburškemu cesarstvu. Trojni zvezi se je kasneje pridružila še Romunija (Lipušček, 2012).

Trojni sporazum. V Nemčiji se je leta 1888 na vladarski prestol povzpел mlad, zaletav in vihrav cesar Viljem II., ki je napovedal novo, tako imenovano »weltpolitik«, ki je bila nasprotje tistega, za kar si je prizadeval kancler Bismarck, zato ga je cesar leta 1890 zamenjal. Cesar Viljem II. je uporabljal vse bolj agresivno retoriko in opuščal meddržavne sporazume, kar je leta 1894 privedlo do sklenitve sporazuma oziroma vojaške zveze med Francijo in Rusijo. Sporazum je bil presenečenje, ker sta se

povezali republikanska Francija in absolutistična Rusija. Zaradi prizadevanj nemškega cesarja je prišlo tudi do sporazuma med Francijo in Veliko Britanijo, znanega kot prijateljska zveza, s katerim sta odpravili kolonialno rivalstvo, sporazum je kasneje prerasel v obrambno zvezo proti Nemčiji. Naraščanje nemške vojaške moči je povzročilo sklenitev rusko-britanskega sporazuma leta 1907 oziroma nastanke kasnejšega trojnega sporazuma ali antante. Antanta je bolj formalno obliko dobila šele z začetkom prve svetovne vojne (Lipušček, 2012).

2.2 VZROKI IN POVOD TER ZAČETEK

Odstop Bismarcka z mesta kanclerja in opustitev njegovega sistema ravnotežja sil v Evropi se je izkazala za eno največjih političnih napak Nemčije, ki je posredno pripeljala do prve svetovne vojne. Cesar Viljem II. ni skrival svojih imperialističnih ambicij, ki pa so šle, glede na to, da so bile kolonije že razdeljene, na škodo dotedanjih velikih sil. Zato je spodbujal predvsem razvoj nemške vojaške mornarice, za katero si je želel, da nekoč nadvlada britansko in si s tem zagotovi globalno prevlado. Posledično se je Velika Britanija, ki je bila pred tem bolj izolacionistično usmerjena, pridružila Nemčiji nasprotni koaliciji. Za Nemčijo je to pomenilo dodatno težavo, saj je bila že obkrožena na eni strani s Francijo in na drugi z Rusijo, sedaj pa ji je stala nasproti najmočnejša mornarica na svetu (Simčič, 2006).

Vzrok za nastanek vojne lahko najdemo predvsem v imperializmu. Ta se kaže predvsem v težnji Nemčije in Avstro-Ogrske po novi delitvi sveta, saj sta menili, da imata premalo kolonij, ter odločenosti Velike Britanije in Francije, da svoje kolonije obdržita. K vzroku lahko pripišemo tudi težnjo Francije po vrnitvi v vojni s Prusijo leta 1871 izgubljenih pokrajin Alzacije in Lorene. Podobno je veljalo za Rusijo, ki je morala na berlinskem kongresu sprejeti ponižujoče pogoje ter ustaviti širjenje vpliva na Balkan in odprto morje. V času aneksijske krize leta 1908 je bila Rusija prisiljena priznati Avstro-Ogrsko okupacijo Bosne in Hercegovine, kar je močno prizadelo srbske apetite po širjenju v Bosno in Hercegovino. Francosko širjenje vpliva v Maroku in nemško nasprotovanje je povzročilo prvo in drugo maroško krizo, kjer Nemčija sicer ni dobila vpliva v Maroku, ja pa v zameno dobila del francoskega Konga. Čeprav ne veliki sili, sta imeli Srbija in Črna gora vseeno lokalne nacionalistične apetite. Leta 1912 je balkanska zveza, ki je vključevala Srbijo, Črno Goro, Grčijo in Bolgarijo, napadla Osmanski imperij s ciljem osvoboditve balkanskih narodov izpod turške nadvlade. Z zmago zveze je bila Turčija praktično izrinjena iz Balkana, na mirovni konferenci pa je bila med drugim z namenom preprečitve dostopa Srbije do morja ustanovljena Albanija. Ker Bolgarija ni bila zadovoljna z razdelitvijo ozemlja, je konec leta 1913 napadla Srbijo in Črno goro ter bila pri tem poražena. Srbija je iz obeh vojn izšla kot zmagovalka, s čimer si je utrdila položaj na Balkanu, kar je Avstro-Ogrska čutila kot dodatno grožnjo lastnim ambicijam. Avstro-Ogrska je po koncu druge balkanske vojne na Balkanu nastopala vse bolj agresivno in je iskala povod za obračun s Srbijo, ki je bila v tem času oslABLJENA zaradi Balkanskih vojn, vojnih

pridobitev pa še ni mogla izkoristiti. Pri tem pa jo je spodbujala Nemčija. Avstro-Ogrska je junija 1914 v Bosni in Hercegovini organizirala velike vojaške vaje, ki si jih je nameraval ogledati tudi avstrijski prestolonaslednik Franc Ferdinand, in sicer na srbski praznik Vidov dan, dne 28. 6. 1914. To je bila dodatna provokacija Srbije, ki pa ni ostala brez posledic (Lipušček, 2012).

Neposredni povod za začetek prve svetovne vojne je bil atentat na avstrijskega prestolonaslednika 28. junija 1914. Atentat je izvedel študent Gavrilo Princip, član srbske nacionalistične tajne organizacije Mlada Bosna, ki se je zavzemala za velikosrbske ideje. Za Avstro-Ogrsko je bil atentat idealna priložnost za začetek vojne s Srbijo, zato je Srbijo obtožila krivde za atentat in ji postavila ultimatum, ki je kršil njeno državno suverenost. Srbija je ultimatum zavrnila, 28. julija 1914 je Avstro-Ogrska napovedala vojno Srbiji. Tej vojni napovedi pa so sledile še druge vojne napovedi (Bernik, 2006).

Evropske velesile so bile povezane z vrsto medsebojnih političnih in obrambnih sporazumov. Ko je Avstro-Ogrska napovedala vojno Srbiji, se je na to odzvala Rusija, ki je imela svoje interese na Balkanu. Sledil je odziv Nemčije, nato Francije. Italija, ki je uvidela, da spopad ne bo omejen, se je sklicevala na to, da nobena članica trojne zveze ni bila napadena in je zato ostala nevtralna. Ker so velike sile jamčile nevtralnost Belgije, Nemčija pa je od nje zahtevala prost prehod vojaštva, se je vpletla tudi Velika Britanija, ki je sicer želela z intenzivnimi diplomatskimi aktivnostmi preprečiti začetek spopada. Do 5. avgusta 1914 je bil krog vojnih napovedi sklenjen in oblikovala sta se dva tabora: tabor centralnih sil, ki je zajemal Nemčijo, Avstro-Ogrsko, Turčijo in Bolgarijo, ter tabor antantnih sil, ki so ga sestavljale Francija, Rusija, Velika Britanija, Srbija in Črna gora (Simić, 1998).

Tako je Evropa postala obsežno vojskovališče, ki je bilo razdeljeno na več front. Od obal Severnega morja pa do švicarske meje je potekala zahodna fronta, na kateri sta si stali nasproti francosko-angleška in nemška vojska. Na vzhodni fronti se je ruska armada spopadla z nemško in avstro-ogrsko vojsko ter je potekala od Baltika do romunske meje. Tretje bojišče je bila balkanska fronta, kjer je srbska vojska stala nasproti avstro-ogrski (Bernik, 2006).

V vojno vpletene države so bile prepričane, da bo vojna kratka in bodo zlomile nasprotnika z enim samim dobro pripravljenim udarcem. Vse vojske so dajale prednost napadu pred obrambo in zanemarjale pomen topništva. Nemčija si je želela na začetku vojne izogniti bojevanju na dveh frontah. To so želeli preprečiti s von Schlieffenovim načrtom, ki je predvideval bliskovit napad na Francijo in njeno izločitev iz vojne, preden bi bila Rusija zaradi počasnega odziva pripravljena na vojno. Nemški napad je z namenom izogiba močno utrjeni nemško-francoski meji potekal čez nevtralno Belgijo in Luksemburg. Belgijske trdnjave so sicer upočasnjevale nemško vojsko, a so Nemci vseeno uspeli ogroziti Pariz. Francozi in Britanci so v bitkah na

Marni in pri Ypersu uspeli izkoristiti napake napadalca in zaustaviti nemški prodor ter obraniti Pariz. Na vzhodni fronti je Rusija svojo vojsko mobilizirala hitreje, kot je to predvidevala Nemčija, zato je morala ta oslabiti sile na zahodni fronti in jih poslati na vzhodno vojskovališče. Von Schlieffenov načrt ni uspel in Nemčija se je bila prisiljena bojevati na dveh frontah. Do novembra 1914 so se pričele vojske vkopavati zaradi enormno naraščajočih izgub vojske, ki jih je povzročila neslutena uporaba topništva in mitraljezov. Pojavilo se je frontalno oziroma pozicijsko vojskovanje (Simić, 1998).

2.3 ITALIJANSKO TRGOVANJE Z NEVTRALNOSTJO

Italija se je leta 1882 pridružila zavezništvu Nemčije in Avstro-Ogrske iz leta 1879. Namen zavezništva je bilo preprečevanje vojne med Francijo in Nemčijo, ker bi v primeru spopadov Italija podprla Nemčijo, hkrati pa je preprečevalo tudi vojno med Italijo in Avstro-Ogrsko, saj je imela Italija do Avstro-Ogrske ozemeljske zahteve.

V dogajanje po atentatu v Sarajevu Italija ni bila neposredno vpletena, je pa budno spremljala dogajanje in prišla do zaključka, da se spopad med Srbijo in Avstro-Ogrsko glede na razmerje sil v Evropi ne bo končal kot vojna med dvema državama. Zato je Italija 2. avgusta 1914 razglasila nevtralnost. Kot izgovor je navedla, da se Avstro-Ogrska pred vojno s Srbijo ni posvetovala z Italijo, zato jo zavezniški dogovor ne veže, poleg tega so se Italijani izgovarjali tudi na to, da nobena od zaveznic v trojni zvezi ni bila napadena, ampak je vojno začela Avstro-Ogrska sama (Lipušček, 2012).

Italijanska nevtralnost je bila le navidezna. Med tem se je Italija na skrivaj začela pogajati z antanto glede vstopa v vojno, po drugi strani pa je od Avstro-Ogrske v zameno za svojo nevtralnost zahtevala odškodnino v obliki novih ozemelj. Ker Nemčiji ni bilo v interesu, da Italija vstopi v vojno na strani antantnih sil, je pritiskala na Avstro-Ogrsko, naj privoli v italijanske zahteve. Ta je na koncu popustila in Italiji ponudila Bolzano, Goriško in Gradiško, Trst z zaledjem pa naj bi postal svobodna država, a to šele po koncu vojne. To Italiji seveda ni ustrezalo, ker so bili njeni apetiti dosti večji, saj je želela imeti še dele slovenskega ozemlja, Trst, Istro in Dalmacijo z otoki. Medtem ko je Avstro-Ogrska s težavo ponujala svoja ozemlja Italiji, antanta teh težav ni imela, saj je vedela, da baranta z ozemlji, ki niso bila njena. Poleg tega je bila Italijanom pripravljena ponuditi kar koli, samo da bi vstopila v vojno in razbremenila zaveznike na zahodni in vzhodni fronti. Tako je 26. aprila 1915 Italija z antanto podpisala tajni londonski sporazum, v katerem ji je bila po zmagi nad centralnimi silami obljubljena Južna Tirolska, Trentino, Trst, Istra, Dalmacija z otoki, luka Vlore, otok Sazan in Dodekaneški otoki. S podpisom londonskega sporazuma se je Italija zavezala, da bo v roku enega meseca od podpisa vstopila v vojno na strani antante. 3. maja je Italija uradno izstopila iz trojne zveze, 23. maja, tri dni pred iztekom roka iz londonske pogodbe, pa je napovedala vojno Avstro-Ogrski, s čimer sta se državi tudi uradno znašli v vojni (Lipušček, 2012).

3 SOŠKO BOJEVALIŠČE

Italije od pristopa k antanti ni odvrnil niti slab položaj antante na frontah, pač pa so njihove politike premamile ozemeljske pridobitve. V tistem času je ruska vojska izgubila pobudo na vzhodnem bojišču in se je začela umikati s Karpatov, Britansko izkrcanje pri Galipoliju je zaustavila Turčija in tudi ofenziva francoske vojske v Šampanji ni uspela. Z vstopom Italije v vojno se je v Evropi odprla nova fronta, tako imenovana jugozahodna fronta. Raztezala se je od švicarske meje čez Dolomite, preko Karnijskih in Julijskih Alp, čez Rombon v Soško dolino, nato čez predalpsko hribovje ter čez Kraško planoto vse do Jadranskega morja pri Tržiču. Dolga je bila približno 600 kilometrov. Na južnem delu bojišča od Rombona do Jadrana je bila na reki Soči vzpostavljena soška fronta. Avstro-Ogrski se je tako poleg vzhodne in balkanske fronte odprla še tretja fronta, s čimer je postala edina država v prvi svetovni vojni, ki se je bojevala na treh frontah. Avstro-Ogrska se je odločila braniti na reki Soči, ki je predstavljala naravno oviro. Soška fronta je bila dolga približno 90 kilometrov in je predstavljala najpomembnejši del celotne jugozahodne fronte, saj je na tem delu Italija želela izkoristiti geografsko ugodnejši teren in prodreti v osrčje Avstro-Ogrske (Simić, 1998).

3.1 GEOGRAFSKA OPREDELITEV SOŠKEGA BOJEVALIŠČA

Značilnost soškega bojevališča je bil izrazito kamnit teren kraškega sveta. To je pomenilo predvsem težave pri oskrbi z vodo, težavno kopanje strelskih jarkov in multiplikatorski učinek artilerijskega orožja, ki ga je povzročilo leteče kamenje. Soško bojevališča delimo na tri območja ali sektorje (Bernik, 2006):

- **severni sektor** je izrazito visokogorski svet in je zahteval specialistično izurjene vojaške enote, hkrati je bil težak za vojne operacije – zlasti za premik opreme in enot. Dodatne težave je povzročala skromna cestna mreža, zime pa so vojskovanje na tem območju skoraj onemogočile. Pomembno vlogo na tem območju je imelo tolminsko mostišče, ki je zapiralo pristopno smer v Ljubljansko kotlino po dolini reke Idrijce.
- **srednji sektor** predstavlja predalpski, hribovit svet, kjer je cestna infrastruktura bolj razvita. Prehodnost na tem območju omogoča pehoti premik tudi izven poti. Oskrba s pitno vodo je slaba, zlasti na Banjški planoti. Sektor je ugoden za vojaške operacije, saj vodi v cerkljansko-idrijski rajon in obratno v čedajsko-videmski rajon.
- **južni sektor** je ugoden za operacije večjega obsega in predstavlja furlansko ravnico, kraško nižavje, Goriško kotlino in Trnovski gozd. Tu čez vodijo glavne smeri pristopa vzhod-zahod. Vključeval je goriško mostišče, ki je neposredno varovalo Gorico in preprečevalo napadalčevo prodiranje v Vipavsko dolino.

3.2 ITALIJANSKE OFENZIVE

Tako avstro-ogrsko kot italijanska vojska nista bili najbolje pripravljene na vojno. Avstro-Ogrska, ki se je že bojevala na dveh frontah, je v prvih mesecih vojne nosila glavno breme ruskega pritiska na vzhodni fronti, saj je Nemčija koncentrirala glavno silo svojih sil na zahodni fronti zaradi obračuna s Francijo. Pri tem se je izkazalo, da je ruska vojska sposobna hitrejše mobilizacije, kot so predvidevali nemški načrti, posledica so bile velike avstro-ogrsko izgube. Tako je do sredine leta 1915 padla tretjina šolanega in usposobljenega kadra avstro-ogrsko vojske, izgubljenega je bilo tudi veliko vojaškega materiala. V precejšnji meri se je že kazal vpliv pomanjkanja surovin zaradi učinkovite pomorske blokade. Avstro-Ogrska je za primarno bojišče smatrala vzhodno fronto in balkansko bojevališče, zato se je na meji z Italijo odločila za izključno obrambno strategijo. Izstop Italije iz tabora centralnih sil je Avstro-Ogrska tiho pričakovala, ni pa bila nanj pripravljena. Poveljstvo Avstro-Ogrske v tistem času še niti ni sprejelo odločitve, ali se bo branilo na Soči ali na Savi in Dravi (Simčič, 2011).

Italija je bila na vojno zaradi slabega gospodarskega položaja države slabo pripravljena. Italijanska vojska je bila po porazu proti Etiopiji in vojni v Libiji precej oslabiljena. Njeno reorganizacijo je oteževal slab gospodarski položaj. Za razliko od Avstro-Ogrske, ki je imela narodnostno raznovrstno sestavo vojske, je bila italijanska vojska homogena. Italija je bila prepričana, da je Avstro-Ogrska na koncu svojih moči, zato je v vojno odšla z velikimi pričakovanji in navdušenjem (Simić, 1998).

Na soški fronti je avstro-ogrski vojski poveljeval poveljnik 5. armade, general (pozneje feldmaršal) Svetozar Borojević von Bojna. Poveljnik italijanske vojske je bil načelnik glavnega štaba italijanske vojske generalporočnik grof Luigi Cadorna, generala Duca d'Aosta (3. armada) in Pietro Frugoni (2. armada) pa sta poveljevala na soški fronti (Bernik, 2006).

Italijani so na soško bojevališče postavili dve armadi, od katerih je bila 2. armada nameščena od Kanina do Ločnika in je bila sestavljena iz 122 bataljonov pehote, 33 eskadronov konjenice in 147 baterij topov. 3. armada je bila nameščena od Ločnika do Jadranskega morja in jo je sestavljalo 51 bataljonov pehote, 77 eskadronov konjenice in 35 baterij topov. Avstro-ogrsko vojska je imela v tistem času tam le 45 bataljonov, 5 eskadronov konjenice in samo 35 baterij topov. Ostale enote XV. in XVI. korpusa so šele prihajale (Simić, 1998).

Začetni boji. Italija je Avstro-Ogrski napovedala vojno 23. maja 1915 in ob polnoči so njene enote prečkale državno mejo. Obramba Avstro-Ogrske je bila na začetku na mnogo mestih šibka, ponekod je sploh ni bilo, ker so se redke črnovojniške in orožniške enote ob vojni napovedi umaknile v notranjost države. Soča je predstavljala geografsko danost, ki je omogočala najbolj ugodno obrambo, zato so Avstrijci postavili obrambo na levi breg Soče, razen na tolminskem in goriškem mostišču.

Preostalo ozemlje desno od Soče so Avstrijci brez boja prepustili Italijanom. Avstrijski branilci so pri umiku porušili vse pomembne objekte. Kljub slabotnosti začetne avstro-ogrsko obrambe italijanska vojska v začetnih spopadih ni uspela prebiti fronte. Temu je botrovalo počasno in previdno prodiranje enot, slabo sodelovanje enot v napadu, omahovanje in neodločnost vojaškega vodstva, slaba motivacija, slaba oskrba in neustrezna taktika napada (Bernik, 2006).

1. ofenziva na Soči (od 23. junija do 7. julija 1915). V mesecu pred prvo bitko so se Italijani uspeli prebiti na levi breg Soče le na treh mestih. Med Zagrajem in Jadranskim morjem, pri Plavah ter severno od Tolmina, kjer jim je uspelo osvojiti pomemben vrh Krn.

Italijani so se 1. ofenzive lotili, še preden so imeli na bojišču vse potrebne enote. S tremi ofenzivnimi sunki so nameravali po predhodni topniški pripravi zavzeti ozemlje med Krnom in tolminskim mostiščem, greben med Plavami in Sveto goro ter Doberdobsko planoto. Italijanski napadi so bili sicer usmerjeni na zastavljene cilje, a niso bili osredotočeni na ključne točke. Zato je avstro-ogrsko vojska, kljub temu da je bilo razmerje sil izrazito na strani Italijanov, vse napade uspešno odbila. Italijanskemu neuspehu je botrovala tudi neizkušenost, saj so topničarji streljali po celotni frontni črti, kar ni imelo učinka na nasprotnika, prav tako so se obotavljali s pehotnim napadom. Italija je v prvi ofenzivi doživela precejšnje izgube in ni dosegla nobenega od zastavljenih ciljev, Avstro-Ogrska pa je spoznala, da lahko kljub slabšemu položaju zaustavi Italijane na Soči (Simić, 1998).

2. ofenziva na Soči (od 18. julija do 10. avgusta 1915). Italijanski poveljnik Cadorna branilcem ni želel dati oddiha, zato so Italijani začeli z 2. ofenzivo deset dni po zaključku prve. Prav tako so na Cadorno pritiskali zahodni zavezniki, ki so želeli razbremenitve pritiska centralnih sil na drugih frontah. Italijanska namera je bila zavzetje Šmihela, ki je predstavljal južni steber obrambe goriškega mostišča in prodor proti Gorici, z 2. armado ter napad 3. armade med Gorico in Krnskimi pogorjem. Italijani so z napadom zasedli vrh Šmihel, a so se morali pod pritiskom močnega protinapada avstro-ogrsko vojske z vrha umakniti. Avstro-Ogrski s protinapadom zaradi močnega italijanskega topniškega ognja ni uspelo ponovno zasedi zahodnih pobočij Šmihela. Prav tako Italijani niso bili uspešni na Kalvariji in na Sabotinu, kjer so jih z uspešnimi protinapadi odbijale avstro-ogrsko enote. V bitki so Italijani tako pridobili le nekaj sto metrov ozemlja za ceno velikih izgub, prav tako pa so bile velike izgube tudi na avstro-ogrski strani, saj so se italijanski topničarji naučili koncentrirati ogenj na nasprotnikove položaje (Simić, 1998).

3. ofenziva na Soči (od 18. oktobra do 4. novembra 1915). Antantni zavezniki so ponovno zahtevali italijanski napad, ker je med tem Bolgarija napadla njihovo zaveznico Srbijo in so potrebovali njeno razbremenitev, italijanski poveljnik pa je zopet odlašal. Italija je po neuspešnem začetku vojne nujno potrebovala odmeven vojaški

uspeh, zato se je odločila za osvojitve Gorice. Italijanska vojska je med tem močno povečala svojo vrednost, pripeljala je dodatne enote in predvsem topove ter tako razmerje sil močno nagnila na svojo stran. Italijani so nameravali načrt uresničiti v dveh fazah: najprej so nameravali potisniti branilce nazaj na Doberdobski planoti in pri Plavah ter nato napasti izpostavljeni del fronte pri Gorici in ga zasesti. Branilcem je velik problem povzročala neutrjena frontna črta in pomanjkljivi zakloni, zaradi česar je imela avstro-ogrsko vojska velike izgube zaradi topniškega obstreljevanja. Italijanska ofenziva zopet ni prinesla želenega uspeha, saj jim ni nikjer uspelo prebiti avstro-ogrskih položajev (Simić, 1998).

4. ofenziva na Soči (od 10. novembra do 5. decembra 1915). Italijanski poveljnik je želel upravičiti žrtve prvih treh ofenziv, zato je poveljstvo sklenilo hitro izvesti novo ofenzivo, ki pa je bila lokalno omejena. Odsek fronte, določen za ofenzivo, je bil med Plavami in Grižo. Italijani so poizkusili s prebojem avstro-ogrskih položajev na Doberdobski planoti, na Sabotinu, na Kalvariji in pri Oslavju, pri Plavah, na Šmihelu in na Griži, a so bili povsod z zasedenih ozemelj pregnani s protinapadi avstro-ogrške vojske. Italijanski poveljniki so se držali preverjene taktike in so v boj pošiljali vedno večje število svojih vojakov, medtem ko je Avstro-Ogrska le stežka nadomeščala lastne izgube, zaradi česar je morala na soško fronto prestaviti enote iz drugih front. Edina italijanska pridobitev v 4. bitki je bila vas Oslavje in nekaj sto metrov ozemlja (Simić, 1998).

5. ofenziva na Soči (od 11. marca do 16. marca 1916). Spomladi leta 1916 so zavezniki spet pritiskali na italijanske poveljnike, da pripravijo novo ofenzivo. V tem času je namreč na zahodni fronti potekala bitka pri Verdunu, ki velja za eno največjih bitk prve svetovne vojne. Čez zimo so Italijani na bojišču nakopičili velike količine materiala, avstro-ogrsko stran pa je ta čas izkoristila predvsem za izboljšanje zaklonov in okrepitve v moštvu in materialu, zaradi česar je avstro-ogrsko vojska 5. ofenzivo pričakala v bistveno boljšem stanju. Italijani ofenzive niso vzeli resno, zato niso imeli enotnega cilja, varčevali so z granatami, niti niso imeli enotnega vodenja. Napadli so na območju Mrzlega vrha pri tolminskem mostišču in območje Šmihela. Rezultat ofenzive je bil nič, primeren resnosti italijanske namere, prav tako so bile v primerjavi s prejšnjimi bitkami izgube zanemarljive. Avstro-Ogrska je 5. bitko izkoristila za pripravo ofenzive proti Italiji, ki jo je načrtovala na drugem delu jugozahodnega bojišča (Simić, 1998).

6. ofenziva na Soči (od 6. avgusta do 17. avgusta 1916). V sklopu 6. bitke moramo omeniti avstro-ogrsko ofenzivo na tirolski fronti (od 15. maja do 10. junija 1916), ki je posredno vplivala na izid te bitke na Soči. Tirolska ofenziva, imenovana operacija »kazenska ekspedicija«, je bila prva od dveh avstro-ogrskih ofenziv, sproženih proti Italiji. Namen ofenzive je bil preboj fronte in prodor v severovzhodno Lombardijo do Padove in s tem odrezati italijansko vojsko na Soči od zaledja. Avstro-ogrsko poveljstvo je načrtovalo skupen napad z Nemci, a so ti sodelovanje zavrnil. Za

potrebe ofenzive je morala Avstro-Ogrska na Tirolskem zbrati ustrezne sile, zaradi česar je oslabilila sile na ostalih bojiščih, tudi na Soči. Avstro-ogrski napad je Italijane povsem presenetil in v prvih dneh bojev je kazalo, da bo preboj uspel, Italijani pa so že razmišljali o umiku s Soče. Vendar so avstro-ogrski vojski pošle moči, preden so dosegli cilje. Poleg tega je italijansko poveljstvo v najbolj kritičnih trenutkih prosilo ruskega, da začne ofenzivo na vzhodni fronti in s tem razbremeni Italijo. Ruski napad na oslabiljeno avstro-ogrsko vojsko na vzhodni fronti se je končal z velikim porazom centralnih sil pri Lucku in z izgubo Bukovine. V tej bitki so bile izgube napadalca manjše od branilca, kar je nenavadno, zato so v poveljstvu avstro-ogrške vojske predvidevali, da Italijani nekaj časa ne bodo pričeli z novimi ofenzivami. Dolgoročno je bila v tej bitki Avstro-Ogrska poraženec, saj ni dosegla cilja ofenzive na Tirolskem, na vzhodnem bojišču je po hudem porazu izgubila Bukovino, na soški fronti pa je v naslednji ofenzivi izgubila znatne kose ozemlja. Pozitivna posledica ofenzive za avstro-ogrsko vojsko je bila ta, da je bil od tedaj pri Italijanih stalno prisoten strah pred vnovičnim napadom iz smeri Tirolske, zaradi česar so na tistem bojišču zadrževali bistveno večje količine enot (Simčič, 2006).

Italijani so imeli z nadomeščanjem izgub manj težav kakor Avstrijci. Tako jim je uspelo pripraviti novo ofenzivo že slab mesec po zaključku avstro-ogrške ofenzive na Tirolskem in presenetiti Avstrijce. Italijanska ofenziva je bila osredotočena na območje Doberdobske planote in na goriško mostišče. Za ofenzivo jim je uspelo doseči do tedaj največjo premoč v vojaštvu in topništvu. Avstrijce jim je uspelo presenetiti z novo taktiko in novostmi v logistiki. K presenečenju je prispeval tudi slepilni napad pri Tržiču. Nov taktični pristop je predstavljal usklajeno delovanje topništva in pehotnih enot, kjer je pehota neposredno sledila premikom topniškega ognja po globini nasprotnih položajev. Na ta način je Italijanom v 40 minutah uspelo zasesti Sabotin z minimalnimi žrtvami, ki je predstavljal enega od stebrov obrambe goriškega mostišča. Prav tako so bili Italijani uspešni na Doberdobski planoti, kjer so kljub močnim avstro-ogrskim protinapadom zasedli Šmihel. Zaradi padca Sabotina in posledično zaradi italijanskega obstreljevanja Gorice so se avstro-ogrške enote umaknile na drugo obrambno črto na levi breg Soče, Italijanom pa so prepustili Gorico. Z umikom z goriškega mostišča je postal položaj avstro-ogrskih enot na Doberdobski planoti nevzdržen, zaradi česar so se tudi tukaj umaknili na novo obrambno črto. Zasedba Gorice je za Italijane in za antantne sile pomenila velik uspeh, kakor je bil tudi velik uspeh avstro-ogrške vojske, ki je uspela kljub številčnemu in materialno zelo neugodnemu razmerju preprečiti preboj fronte. Italijani po zasedbi Gorice zaradi previdnosti niso uspeli izkoristiti taktičnega uspeha in nadaljevati preboja čez slabo utrjeno novo obrambno črto v notranjost Avstro-Ogrske (Simić, 1998).

7. ofenziva na Soči (od 14. septembra do 17. septembra 1916). 7. italijanska ofenziva je bila v več pogledih posledica očitkov o prehitrem zaključku prejšnje ofenzive, kjer so bili branilci na robu popolnega poraza. Težišče ofenzive je bilo na Krasu, od koder so nameravali ogroziti avstro-ogrške enote pred Gorico in pridobiti

ugoden položaj za napad na Trst. Avstrijci so se ubranili brez težav, ker Italijanska premoč ni bila tolikšna, kakor v 6. bitki. Italijane so presenetili z natančnim in gostim topniškim ognjem, ki je bil posledica naučenih lekcij iz predhodne bitke. Italijani, razen nekaj manjših ozemeljskih pridobitev, niso bili uspešni (Simčič, 2006).

8. ofenziva na Soči (od 10. oktobra do 12. oktobra 1916). Zatišje po 7. bitki je avstro-ogrsko vojska izkoristila za utrjevanje nove obrambne črte, Italijani pa so s topništvo to ves čas poizkušali onemogočiti. Za glavni cilj napada v 8. ofenzivi si je italijanska vojska izbrala vrhove na severnem delu Kraške planote. Za napad so skoncentrirali veliko število enot na majhnem območju in tako poizkušali doseči preboj. Italijanom je uspelo izvesti nekaj nevarnih prebojev, ki pa jih je avstro-ogrsko vojska z zadnjimi močmi onemogočila s protinapadi. Po nekaj dneh so moči pošle tudi Italijanom, zato so napad ustavili. Z 8. ofenzivo so uspeli zasesti območje vzhodno od Opatjega sela ter se za kilometer in pol približati Trstu. Avstro-ogrsko vojska se je ponovno uspela ubraniti pred številno in materialno bistveno močnejšim nasprotnikom, vendar so bile njene sile in sredstva vedno skromnejša (Simić, 1998).

9. ofenziva na Soči (od 31. oktobra do 4. novembra 1916). V 9. ofenzivi je bil italijanski cilj enak kot v prejšnji. Kraško planoto so smatrali kot ugodno zemljišče za preboj, po drugi strani pa je branilec kraški teren predstavljal težavo pri izdelavi zaklonov in oskrbi z vodo. Za razliko od prejšnje ofenzive so tokrat Italijani pričeli s kratko, izjemno silovito topniško pripravo napada, ki mu je sledil napad pehote. V avstro-ogrski obrambni črti so uspeli napraviti trikilometrsko vrzel med Cerjem in Opatjim selom. Avstrijski poveljniki so zaradi izčrpanosti sil in materiala že razmišljali o umiku na novo obrambno linijo, a so se vseeno odločili za protinapad. Temu je sledil ponovni italijanski napad, s katerim jim je uspelo začasno osvojiti ključne vrhove za obrambo, vendar so jih od tam z zadnjimi močmi pregnali branilci. Italijani so prodor skušali razširiti še na južni del Kraške planote, vendar je tam obramba zdržala. Zaradi slabega vremena in prihoda zime je bila ofenziva ustavljena. Italijani so uspeli zasesti pet kilometrov zemljišča na dolžini petih kilometrov na severnem delu Kraške planote, od koder so lahko bočno obstreljevali avstro-ogrške enote pred Gorico. Glede na veliko število žrtev je bil italijanski uspeh majhen, poleg tega jim spet ni uspel strateški preboj proti Trstu v trenutku, ko so bili branilci že na kolenih (Simić, 1998).

10. ofenziva na Soči (od 12. maja do 5. junija 1917). 9. bitki je zaradi prihoda zime sledilo polletno zatišje. V tem času je Italija skušala povečati število vojakov z novimi vpoklici nabornikov, Avstro-Ogrska pa je zaradi revolucionarnega vrenja v Rusiji lahko dopolnila svoje enote na soški fronti. Avstro-ogrsko vojska se je trudila maksimalno utrditi frontno črto, saj so se zavedali velike premoči Italijanov v topništvu. Italijanska vojska je nameravala v 10. ofenzivi napasti v dveh fazah, na odseku med morjem in Ajbo, z glavnim odsekom na Krasu. V prvi fazi so nameravali napasti na goriškem sektorju, osvojiti grebene na levem bregu Soče in odvrniti pozornost Avstrijcev od glavnega cilja napada, nato pa v drugi fazi izvesti glavni prodor. V deseti bitki se je

prvič pojavilo večje število prebežnikov, kar je kazalo na slabo stanje morale v italijanskih enotah, na podlagi pridobljenih informacij pa so Avstrijci okrepiли odsek na Banjšicah (Simić, 1998).

Italijanska vojska je ofenzivo začela s silovitim večdnevnim topniškim obstreljevanjem, nato je napadla med Plavami in Sveto goro. Italijanom je večkrat uspelo prebiti fronto in osvojiti nekatere vrhove, vendar so jih branilci s protinapadi pregnali. Avstro-ogrskemu topništvu tokrat ni primanjkovalo streliva, zato je z natančnim in koncentriranim ognjem zasipavalo napadalca. Avstro-ogrška vojska je v tej bitki uvedla nov način sodelovanja med pehoto in topništvom. V strelskih jarkih so se med pehoto nahajali topniški opazovalci, ki so s svetilnimi raketami svojim baterijam dajali znake za zaporni ogenj. Italijanom je kljub vsemu v goriškem sektorju uspelo zasesti pomemben greben od kote Prižnica do Vodice, kar je omogočalo dobre izhodiščne položaje za nadaljnji prodor proti Čepovanu in na Trnovski gozd, niso pa uspeli zasesti Svete gore (Simčić, 2006).

V drugi fazi bitke je italijanska vojska napadla na Krasu, da bi dosegla preboj proti Trstu. Začetek napada se je zaradi slabega vremena za nekaj dni zavlekel, ker so s pridom izkoristili Avstrijci, ki so v tem času premaknili rezerve na Kras. Na severnem in centralnem delu sektorja na Krasu je branilec kljub številnim italijanskim napadom uspelo obdržati položaje, na južnem delu pa je Italijanom uspelo ustvariti vrzel v obrambi in branilce potisniti na tretjo obrambno črto. Kljub temu da je frontna črta že ogrožala Grmado, ki je bila strateško pomemben vrh za obvladovanje pristopa k Trstu, je italijanski poveljnik zaradi velikanskih izgub ofenzivo ustavil. Ker je bil položaj nove frontne črte izjemno neugoden za obrambo Trsta, so se Avstrijci kljub izčrpanosti enot odločili izvesti močan protinapad z namenom zasedbe ugodnejših obrambnih položajev na južnem delu Kraškega bojišča. Dodatno sta k tej odločitvi pripomogla prihod enot z vzhodnega bojišča ter izčrpanost in neutrjeni novi položaji Italijanov. Avstro-ogrška vojska je po obstreljevanju fronte od Gorice do morja in po nekaj manjših slepilnih napadih izvedla oster protinapad na vseh območjih strateškega pomena in uspela vzpostaviti ugodnejši potek frontne črte. Protinapad je Italijane povsem presenetil, saj so računali, da je avstro-ogrška vojska na kolenih. Visoke izgube zadnjih bitk so močno vplivale na moralo vojakov na obeh straneh, zato se jih je zaradi naveličanosti vojne veliko vdalo. Italijanom tudi tokrat ni uspel preboj fronte proti Trstu, uspelo pa jim je zasesti greben na levem bregu Soče, ki jim je omogočal dobro izhodišče za napad proti Čepovanu (Simčić, 2006).

11. ofenziva na Soči (od 17. avgusta do 15. septembra). V zatišju med bitkama so Italijani nakopičili največ vojaštva in tehnike do tedaj. Bili so prepričani, da je Avstro-Ogrska na kolenih, zato so za ofenzivo načrtovali splošne cilje. V času pred ofenzivo so dodobra izkoristili premoč v topništvu in letalstvu ter sistematično uničevali položaje v avstro-ogrskem zaledju. Z uspešnim prebojem fronte je želelo italijansko poveljstvo utišati vedno močnejšo opozicijo in zmanjšati pritiske zavezniških sil po

dokončnem obračunu z Avstro-Ogrsko. Tokrat so se vsi napadi začeli istočasno. Italijani so odločno napadli med Desklami in Ročinjem ter na Krasu. Med Doblarjem in Anhovim so uspešno prečkali Sočo in zasedli vzpetine na levem bregu, ki so jim omogočale dobro izhodišče za napad na Banjško planoto. Napada na tolminsko mostišče in na Sveto goro nista bila uspešna. Nadaljevanje napada v smeri Banjške planote je bilo uspešno do te mere, da je avstro-ogrsko poveljstvo pričelo razmišljati o umiku na novo obrambno črto vzhodno od Čepovanskega dola, saj se je prostor za obrambo nevarno manjšal, poraz pa bi utegnil imeti katastrofalne posledice za celotno fronto. Neodločnost Italijanov je ponovno pomagala branilcem. Ti niso napadli branilcev, ko so bili ti v najslabšem položaju in med umikom najbolj ranljivi. Avstrijci se zato niso umaknili na prvotno zamišljene nove položaje, ampak so Italijane pričakali na robu Banjšic. Tu so morali Italijani napredovati po težavnem terenu in zaradi oddaljenosti od lastnega topništva niso mogli računati na učinkovito podporo. Zaradi novonastale situacije na Banjšicah so morali branilci zapustiti položaje na Sveti gori, kar so storili prikrito, da jih pri tem italijansko topništvo ni oviralo. Italijani so ves čas bitke napadali tudi hrib Škabrijel, ki je bil strateškega pomena in je zapiral vstop v Vipavsko dolino. Napadalci so tu dosegli največjo koncentracijo topništva v soških bitkah, vendar jim kljub vsemu v dvajsetih dneh ni uspelo pregnati branilcev. Italijani so napadli tudi na Krasu. Tu je branilec kljub nekajkratnim prebojem položajev z zadnjimi močmi uspelo obdržati za obrambo Trsta ključne vzpetine. Italijansko poveljstvo se je sredi ofenzive odločilo ustaviti napade na Krasu. V času največjega pritiska na Škabrijel se je zato avstro-ogrsko poveljstvo odločilo za večji protinapad na Krasu, ki je izboljšal taktični položaj Avstrijcev, ni pa vplival na potek same bitke. 11. bitka je bila za Avstro-Ogrsko strateški uspeh, ker je uspela preprečiti prodor v Vipavsko dolino in dalje proti Ljubljani, za Italijo pa je bila taktična, ker so uspeli zasesti Banjšice. 11. ofenziva velja za najbolj krvav spopad na slovenskih tleh, Škabrijel pa je zapisan kot najbolj krvav del bojišča na soški fronti (Simčič, 2006).

3.3 SITUACIJA PO 11. OFENZIVI

Italijani so od začetka vojne do jeseni 1917 izvedli enajst ofenziv. Glavne pridobitve sta jim prinesli 6. in 11. ofenziva, kjer so zavzeli goriško mostišče ter del Krasa in velik del Banjšic. Po 11. ofenzivi sta bili obe strani izčrpani. Avstro-Ogrska je bila v kritičnem položaju in je z zadnjimi močmi ustavila italijanski prodor na Banjšicah. Delno jim je pri tem pomagala italijanska previdnost pri napredovanju, zaradi česar so se lahko organizirano umaknili na nove obrambne položaje. Jasno je bilo, da avstro-ogrsko vojska še ene italijanske ofenzive zaradi izgub v moštvu in tehniki, splošnega pomanjkanja in ob usihajoči morali ne bo zdržala. Avstrijci so imeli kljub razpadanju ruske vojske kup logističnih težav s premeščanjem enot z vzhodne na jugozahodno fronto. Glede na situacijo se je Avstro-Ogrska odločala med dvema opcijama: prva je bila protinapad, druga pa umik, kar bi pomenilo izgubo Trsta in Istre. Nazadnje so se odločili za izvedbo ofenzive na soškem bojevališču, zato je avstro-ogrski cesar poizkušal pregovoriti Nemce, da bi nemške divizije na ruskem oziroma

vzhodnem vojskovališču zamenjale avstrijske in jih tako sprostile za protinapad na soškem. Zaradi političnih razlogov Nemci na to niso pristali, so pa pristali na skupno ofenzivo nemških in avstro-ogrskih enot, ker so se zavedali, da izpad Avstro-Ogrske iz vojne pomeni tudi njihov konec (Simić, 1998).

Na drugi strani se je italijanski poveljnik takoj pričel ogrevati za naslednjo ofenzivo, ki bi dokončno strla Avstrije na Banjšicah. Italijansko poveljstvo ni bilo prepričano, ali osvojitve dela Banjšic pomeni uspeh ali past, enako so se zavedali, da v kratkem času pred zimo ni mogoče pripraviti tako močnega napada, kot je bila 11. ofenziva. Italijansko vojsko je pestila nizka morala, ki je bila posledica visokih izgub v dotedanjih ofenzivah, in naveličanost vojne med civilnim prebivalstvom. Kmalu pa so se zbal, da bi Avstro-Ogrska pričela ofenzivo z enotami z vzhodne fronte, kjer je Rusija zaradi revolucionarnega vrenja praktično izstopila iz vojne. Zato je italijanska vojska dober mesec pred nemško-avstrijskim protinapadom prešla na obrambo (Simić, 1998).

4 12. OFENZIVA NA SOČI

4.1 NEMŠKI STIL VODENJA IN POVELJEVANJA

V pruski vojski so v 19. stoletju začeli razvijati koncept vodenja in poveljevanja, ki so ga na prelomu v 20. stoletje poimenovali »auftragstaktik« in se je v nemški vojski ohranil vse do danes. Ta koncept se uporablja tudi v Slovenski vojski in je znan pod imenom poveljevanje s poslanstvom. Porazu pruske vojske s strani Napoleona leta 1809 je sledilo oblikovanje dveh sklepov, ki sta predstavljala temelja za razvoj tega koncepta. Prva ugotovitev je bila, da so ključni poveljniki zaradi »megle vojne« in kaosa prepozno obveščeni o dogajanju na bojišču. Kot drugo pa so ugotovili, da so imeli le poveljniki (podenot) na bojišču jasno sliko dogajanja. Ugotovitve so predstavljale izhodišča novega koncepta, v katerih je bilo opredeljeno (Torkar in Kuhar, 2018):

- da se morajo poveljniki enot na bojišču odzivati hitro in v realnem času,
- da morajo biti sposobni prevzemati pobude tudi brez posvetovanja z nadrejenimi,
- da znajo izkoristiti priložnosti in se pravočasno odzivati na neugodne situacije.

Nemško poveljstvo je koncept »auftragstaktik« sprejelo in ga uvedlo kot veljavni princip poveljevanja in kontrole. Ko so se na začetku prve svetovne vojne vzpostavile utrjene frontne črte, je ta koncept začasno zamrl. Z razvojem taktike gibljive obrambe in taktike prodora v letih 1916 in 1917 je koncept spet oživel, ker je bil pogoj uspeh takšnega načina delovanja (Torkar in Kuhar, 2018).

Kot temeljne elemente poveljevanja s poslanstvom so opredelili: poslanstvo, razmere, poveljnikovo namero, svobodo delovanja in pobudo. Poslanstvo je jasna in jedrnata izjava, ki odgovarja na ključna vprašanja »kdo, kje, kdaj in zakaj«, ne odgovarja pa »kako«. Na vprašanje »kako« pa je odgovoril poveljnik podrejene enote, ki je moral biti sposoben razumevanja razmer, upoštevanja namer nadrejenega ter usmerjenega mišljenja. Namera je bila kratka jasna izjava, ki je opisovala namen naloge in želeno končno stanje ter spodbujala enotnost naporov, usmerjenih v skupni cilj. Svoboda delovanja je bila omejena s poveljnikovo namero in razmestitvijo sil po globini. Pobuda je bila ključni element ter je preprečevala presenečenja in nepričakovane dogodke. Pobuda je omogočala decentralizirano poveljevanje. Poveljnik na bojišču je presojal in se odločal znotraj namere nadrejenega, pri čemer je moral razumeti njegovo namero in poznati doktrino. Pobuda je prišla do pravega izraza v primeru, če so se razmere na bojišču tako spremenile, da delovanje skladno s prvotno namero poveljnika ni bilo več mogoče. Takrat se je poveljnik na bojišču lahko odločil, da bo deloval na podlagi lastne presoje položaja in novih razmer. To je lahko storil le v primeru, če je z nadrejenim izgubil zvezo, moral pa ga je o svojem početju obvestiti takoj, ko je bilo to mogoče (Torkar in Kuhar, 2018).

Koncept poveljevanja s poslanstvom je dajal prednost, ker je opogumljal poveljnike na vseh ravneh k ustvarjalnosti, proaktivnemu delovanju in pobudi, kar je bil pogoj za uspeh v vojaškem spopadu. Pomanjkljivost koncepta je bila v tem, da je bil tvegan v primeru slabih medsebojnih odnosov, pomanjkanja zaupanja, nezdravega medsebojnega rivalstva ter v primeru nekompetentnih poveljnikov. Za uspešno delovanje koncepta poveljevanja s poslanstvom je moralo biti zadoščeno več pogojem. Pomembno je bilo združiti kompetentnost poveljnika, ki je moral biti visoko usposobljen in izkušen, dobre medsebojne odnose, ki so morali temeljiti na zaupanju in medsebojnem spoštovanju, na ravnovesju med svobodo delovanja in enotnostjo naporov ter na ustreznih razmerjih med centralizacijo in decentralizacijo glede doktrine, načrtovanja in poveljevanja (Torkar in Kuhar, 2018).

4.2 TAKTIKA PRODORA

Po krajšem začetnem obdobju manevrskega bojevanja so vojske hitro prešle na bojevanje v strelskih jarkih, kar je bila posledica velikanskih žrtev. Nobena od vojskujočih strani na začetku ni imela razdelane učinkovite taktike manjših enot. Zaradi vedno večjega utrjevanja frontnih črt z žičnimi ovirami in bunkerji ter množične uporabe topništva in mitraljezov se je pojavila potreba po spremembi taktike, saj linearne formacije niso imele več realnih možnosti za preboj obrambne linije. Pri iskanju odgovora na izziv zavzetja nasprotnikovih strelskih jarkov s čim manjšimi izgubami so bili najuspešnejši Nemci. Razvijati se je začela oblika napada, imenovana prodor, njena cilja sta preboj skozi branilčeve obrambne položaje in razbitje obrambnega sistema. Pri tem je šlo lahko za prodor na eni ozki smeri ali na več ozkih smereh hkrati. Pri tem je napadalec skušal najti ali ustvariti šibke točke v nasprotnikovi

obrambi in se izogniti utrjenim predelom. Cilj prodora je bil s čim manj boja doseči globino nasprotnikovega bojnega razporeda. Prodor se je lahko poleg preboja dosegel tudi z vrinjenjem oziroma infiltracijo, pri čemer je šlo za prikrit premik skozi nebranjene medprostore ali skozi sovražnikove položaje po težko prehodnem terenu ali ob slabi vidljivosti. Če vrinjenje ni bilo mogoče, se je prodor izvedel s prebojem, kjer je bil najpomembnejši element pehotni manever z ognjem in premikom. V tem primeru so jurišne enote našle nasprotnikovo šibko točko in ob neposredni ognjeni podpori izvedle bočni ali obhodni manever in z jurišem prebile obrambno črto (Torkar in Kuhar, 2018).

V jurišnih enotah sta se oblikovala dva elementa, vodilni in podporni. Če je bila naloga vodilnega elementa, da v čim krajšem času in z najmanjšimi možnimi izgubami prodre v nasprotnikovo globino razporeda, je bila naloga podpornega elementa zaščita bokov po globini prodora. Naslednji elementi bojnega razporeda so bili v vlogi rezerve in so po potrebi uničevali utrjene točke, ki so jih vodilni elementi obšli, prevzemali mesto vodilnega elementa in izkoriščali priložnosti v kasnejših fazah. Ker je moral preboj potekati hitreje od nasprotnikovih reakcij ter globoko v obrambni razpored, je pravi izziv predstavljala logistična podpora vodilnih enot, ki so prednostno potrebovale predvsem strelivo. Z organizacijskega vidika je izziv predstavljala pravočasna in učinkovita ognjena podpora. Zaradi globine prodora se je lahko zgodilo, da so se vodilne enote znašle izven dosega topništva, premik artilerijskih sredstev pa je ovirala ustrezna mobilnost. Podobna težava je nastajala z zagotavljanjem neprekinjenih zvez med vodilnimi pehotnimi enotami in artilerijo (Torkar in Kuhar, 2018).

V prvi svetovni vojni so bili vojaki primarno oboroženi s puškami z bajonetom. To orožje ni bilo bistveno uporabno za bližinski boj, ki je potekal v strelskih jarkih. Z namenom povečanja ognjene moči in možnosti preživetja jurišnih enot, so jih opremili z različno namensko oborožitvijo in opremo. Te enote so prejele krajše puške – karabinke – puškomitraljez, ki ga je lahko nosil en vojak, lahke minomete, plamenomete, nove čelade, večje količine ročnih bomb, klešče za rezanje žice, prirejene uniforme in priročno orodje za bližinski boj, kot so lopatke, sekire in palice. Oprema pa ni bila predpisana, ampak so jo prilagajali nalogi in taktiki (Torkar in Kuhar, 2018).

Bistvene lastnosti, ki so se pokazale pri novi taktiki, so bile:

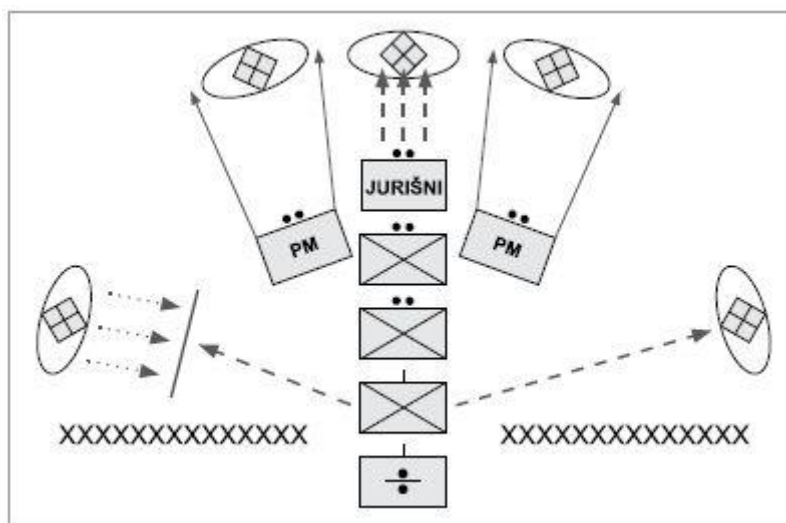
- zamenjava klasičnega linearnega bojnega razporeda z jurišnimi oddelki, pri katerih je bila točka osredotočenja hitrost in presenečenje;
- uporaba raznovrstne podporne oborožitve (puškomitraljezov, mitraljezov, pušk, lahkih minometov, artilerije, plamenometov in ročnih bomb);
- jurišne skupine, ki so čistile strelske jarke, so bile oborožene predvsem z večjim številom ročnih bomb.

Taktika jurišnega napada pa je temeljila na iregularni in razpršeni formaciji, neodvisnem delovanju manjših enot, manevru z ognjem in premikom, zagotavljanju svoje (organske) ognjene moči, globokem cilju napada in obhodu utrjenih odpornih točk (Torkar in Kuhar, 2018).

Bistvena razlika se je pojavila tudi glede sestave enot. Sprva so bile najmanjše samostojne bojne enote čete z dvesto pripadniki, ki so se bojevali v linearnem razporedu. Na podlagi izkušenj so formirali vedno manjše enote, dokler niso prišli na velikost oddelka, ki ga je tvorilo osem do dvanajst pripadnikov. S tem so dosegli, da so takšne enote lahko delovale razpršeno, lažje so izkoriščale razgibanost terena in lažje so dosegale presenečenje v napadu. Formacija takšne enote se je lahko prilagajala glede na nalogo. Tako so že znotraj voda oblikovali tri različne vrste oddelkov: jurišni oddelek, oddelek puškomitraljezov in pehotni oddelek, kar je poveljniku voda omogočalo izvedbo učinkovitega samostojnega manevra (Torkar in Kuhar, 2018).

Pomembna novost pri taktiki prodora je bila uvedba artilerijske priprave in podpore med napadom. Na začetku vojne sta rodova pehota in artilerija delovala popolnoma ločeno. Glavni izziv pri razvoju taktike prodora je bil, kako pehoto čim bolj približati sovražniku pod zaščito artilerijskega ognja. Pri tem sta bila pomembna dva elementa: ešaloniranje artilerijskega ognja ter sinhronizacija napada med artilerijo in pehoto. Razvila se je premična ognjena zapora, ki pa je delovala le, če je artilerija delovala po striktni časovnici, pehota pa je bila sposobna slediti eksplozijam na razdaljo do 50 metrov. Premični zaporni ogenj za podporo jurišnih enot so omogočali predvsem z lahko artilerijo, s težjimi topovi pa so onemogočali nasprotnikovo artilerijo in izvajali blokado smeri, po katerih bi lahko nasprotnik premikal okrepitve. Večina artilerije je bila namenjena nevtralizaciji nasprotnika in ne njegovemu uničenju, za uničevanje poveljniških mest in utrjenih bunkerjev pa so bili določeni le najtežji topovi. Taktika prodora je pomenila uvedbo novega koncepta jurišnih enot, pričetek sobojevanja pehote in artilerije, uvedbo lahkih puškomitraljezov ter začetek decentraliziranega poveljevanja oziroma poveljevanja s poslanstvom (Torkar in Kuhar, 2018).

Slika 1: Načelna shema koncepta preboja jurišnih enot

(Vir: Torkar in Kuhar, 2018, str. 128)

4.3 NAČRTOVANJE

Za skupno nemško in avstro-ogrsko ofenzivo, imenovano »zvestoba v orožju«, je bila na novo oblikovana 14. nemška armada. Poveljstvo je formalno ostalo v rokah Avstrijcev, načrtovanje in vodenje pa so Nemci zadržali zase. Načrtovanje napada je steklo takoj, ko so Nemci avgusta 1917 obljubili pomoč. Nemci so do potankosti analizirali zemljišče, taktično situacijo, sposobnost nasprotnika in vremenske pogoje. Načelnik štaba 14. armade je po ogledu območja zaključil, da je napad na meji mogočega in skrajno tvegan, vendar je verjel, da je izvedljiv. 8. septembra sta oba generalštaba potrdila načrt za ofenzivo na območju med Bovcem in Tolminom. To je pomenilo točno 45 dni do začetka napada 24. oktobra 1917. Časa za organiziranje, priprave, premike, opremljanje in dodatno usposabljanje enot je bilo zelo malo, zato je bilo nujno, da so vsi procesi potekali vzporedno (Torkar in Kuhar, 2018).

Ofenzivna zmogljivost nemške vojske je takrat izhajala iz nove taktike delovanja jurišnih enot s prevladujočimi prvini taktike globokega prodora s prebojem in vrinjenjem ob močni in usklajeni posredni ter neposredni ognjeni podpori. Učinkovitost nemških častnikov je temeljila predvsem na delno decentraliziranem delovanju in na konceptu poveljevanja na podlagi poslanstva (auftragstaktik). Načelnik štaba 14. armade je ocenil, da bo italijanska obramba najverjetneje temeljila na linearnem statičnem bojnem razporedu. Na zahodni fronti je bil takrat na obeh straneh sistem obrambe vzpostavljen veliko bolj gibljivo in po globini (Torkar in Kuhar, 2018).

Slika 2: Pogled s Kobilje glave na mesto preboja na tolminskem mostišču
(Lastni vir)

Načrtovanje je temeljilo na določitvi ciljev, točk osredotočenja, glavnih smeri in točk napada. Prvotni cilj ofenzive je bil potisniti italijansko vojsko približno 40 kilometrov stran od Soče in morda doseči posreden učinek tudi v Spodnjem Posočju. V premik frontne črte za reko Tilment takrat ni nihče verjel. Nemška ocena je bila, da bo uspeh ofenzive že v tem, če Italijanom ne bo uspelo izvesti ofenzivne akcije do spomladi 1918. Načrtovalci so pri izbiri točk osredotočanja napada prepoznali predvsem delovanje italijanske ognjene podpore na taktični ravni ter delovanje sistema poveljevanja in kontrole na operativno-taktični ravni. Italijanske artilerijske enote so bile razporejene za ofenzivno delovanje, torej bližje frontni črti, kar bi lahko pomenilo kritično ranljivost napada že na izhodiščni črti. Kritično točko na italijanski strani pa je predstavljal centraliziran sistem vodenja in poveljevanja, ki ni omogočal pravočasnega odzivanja na hitre in nepredvidljive spremembe na bojišču. Posledično je bila vsa vojskovalna moč napadalca osredotočena na italijansko artilerijo, na sistem poveljevanja in kontrole ter v bojni duh oziroma voljo do boja italijanskih vojakov. Točki osredotočenja pri nemški vojski sta bili uporaba doktrine nelinearnega bojevanja ter koncept vodenja in poveljevanja, na kar Italijani v tistem času niso poznali učinkovitega odgovora (Torkar in Kuhar, 2018).

Ena od odločilnih točk na poti k doseganju točk osredotočanja je bila uporaba artilerije. Nemci so v načrtovanje napada vključili predhodno pridobljene izkušnje. Glavna novost je bilo medsebojno sodelovanje artilerije in pehote, ki je poleg ognjene priprave obsegala tudi sodelovanje med napadom. Pri delovanju artilerije je bila glavna novost preusmeritev težišča delovanja iz kvantitete v kvaliteto. Predhodne večdnevne artilerijske priprave napada niso dosegale zelenih učinkov, kar je veljalo posebej za bojevanje v gorskem svetu, posledično pa so nasprotniku izdajale lastne namere in mu omogočile ustrezno ukrepanje. Pri načrtovanju artilerijske priprave 12. ofenzive so čas delovanja skrajšali na dva termina po dve uri, kjer so poleg nevtralizacije nasprotnika želeli še čim dlje ohraniti moment presenečenja, preprečiti reorganizacijo obrambe in zagotoviti dovolj streliva za podporo kasnejših faz napada (Torkar in Kuhar, 2018).

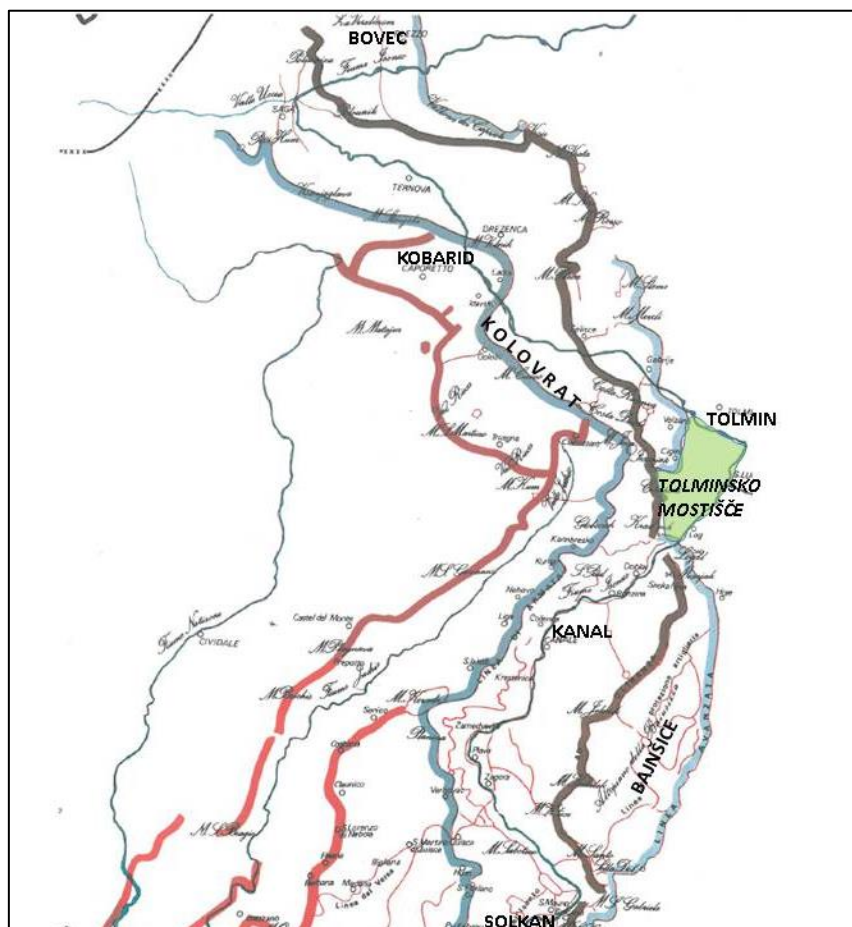
Načrtovanje preboja oziroma vrinjenja skozi nasprotnikov bojni razpored je bila naslednja odločilna točka. Preboj bi se moral čim hitreje podaljšati v kombinirani prodor ob podpori artilerije čez vse tri italijanske obrambne črte. Pri tem je bilo najpomembnejše pravilno kopičenje in razpored sil, ki je moralo omogočati dovolj visoko vzdržljivost sil za globok prodor (Torkar in Kuhar, 2018).

Moralna komponenta italijanske vojske je bila jeseni 1917 šibka, o čemer je pričalo veliko število dezerterstev, predaj in disciplinskih težav v času 11. italijanske ofenzive. Nemci sicer niso direktno načrtovali vplivanja na moralno komponento, vendar so posledično s presenečenjem, šokom, povzročanjem kaosa v obrambi in izkoriščanjem priložnosti to dosegli. Presenečenje je bilo ena od bistvenih lastnosti nove nemške taktike. Doseganje presenečenja je nemško poveljstvo načrtovalo predvsem s prikritostjo načrtovanja, nepričakovanim časovnim načrtom, neobičajno izbiro zemljišča, prikritimi pripravami in pozneje s premiki enot. Pri tem je bil pomemben člen zavajanje sovražnika. Presenečenje bi povzročila tudi hitrost napada, zaradi katere bi enote v napadu prehitele sovražnika v njegovih odločitvah in s tem podaljševale čas presenečenja. Hitrost napada pa bi zagotavljala tudi pobudo, ki bi ohranjala taktično prednost in učinkovitost napada (Torkar in Kuhar, 2018).

V geografskem pogledu je načrtovanje zajemalo upoštevanje odločilnih točk na glavnih smereh načrtovane ofenzive. Z vidika zemljišča je bil teren na južnem delu soškega bojišča za ofenzivo sicer primernejši, vendar se zaradi številčnosti italijanskih enot in globine obrambe to ni skladalo s konceptom globokega prodora.

Ena od možnosti, za katero so se zavzemali nekateri v avstro-ogrskem poveljstvu, je bila možnost prodora z Južne Tirolske. Ta možnost bi zaradi razgibanega gorskega terena zahtevala bistveno več enot in sredstev, česar pa tako Nemčija kot Avstro-Ogrska nista mogli zagotoviti (Torkar in Kuhar, 2018).

Možnost napada v Zgornjem Posočju je imela več prednosti. Tolminska kotlina je s svojim mostiščem predstavljala ugodno izhodišče za začetek napada, saj napadalcu reka Soča na tem območju ni predstavljala ovire. Glavna prednost je bila ta, da je bila na tem območju medsebojna razdalja vseh treh italijanskih obrambnih linij zelo kratka, s čemer je bilo artileriji omogočeno podpiranje pehote v napadu brez zamudnega premikanja oborožitvenih sistemov. Prednost je bila tudi v geografskem vidiku, ker je večino prostora predstavljalo sredogorje, ki je omogočalo lažjo in hitrejšo prehodnost in v jesenskem času še ni bilo izpostavljeno zimskim razmeram. Upoštevano je bilo tudi dejstvo, da je ta del bojevališča veljal za mirnejšega in posledično Italijani niso pričakovali ofenzive v takem obsegu. Nazadnje je dodatno prednost napadalcem predstavljala počasen prehod italijanske vojske iz ofenzivne v defenzivno postavitev, ki v času napada še ni bil zaključen. Zamisel preboja po dolini med Tolminom in Kobaridom je razvil avstro-ogrski general Alfred Krauss. Zamisel je bila, izogniti se visokim in močno branjenim vrhovom in grebenom, saj bi tako lažje obkolili in izolirali italijanske enote, seveda ob predpostavki, da bodo tudi ti močno napadeni in da se bo prevzela iniciativa. Zamisel je bila dopolnjena tudi s prebojem na bovškem polju, s katerim bi s severa odrezali italijanske enote v krnskem pogorju in zaprli klešče pri Kobaridu. Avstro-ogrske soške armade pa naj bi z ofenzivnimi akcijami od tolminskega mostišča do morja onemogočale premeščanje italijanskih enot na območje napada 14. armade. Načrtovanje 12. ofenzive je bilo kompleksno in zahtevno. Največja osredotočenost je bila na manevru, bojnem duhu italijanskih enot in seveda na geografskem prostoru. Temu ustrezna je bila tudi izbira enot za napad, ki so že obvladovale nove koncepte globokih prodorov v sovražnikov bojni razpored ob podpori artilerijskih enot. Edina slabost načrta ofenzive je bila ocena uspeha. Ko je kasneje uspeh presegel vsa pričakovanja, poveljstvo ni imelo pravega cilja in je bila posledično zamujena priložnost za napad čez reko Piavo (Torkar in Kuhar, 2018).

Slika 3: Prikaz razdalje med prvo in tretjo italijansko obrambno črto pred tolminskim mostiščem

(Vir: Simčič, 2006, str. 220)

Na težišče napada je bila določena 14. armada, ki je za namen preboja oblikovala tri bojne skupine, in sicer Stein, Berrer in Scotti. Pod poveljstvo 14. armade je bil z namenom lažjega usklajevanja in vodenja napada postavljen tudi 1. avstro-ogrski korpus generala Kraussa (Torkar in Kuhar, 2018).

Poveljnik 14. armade, general von Below, je 4. oktobra izdal smernice za napad. 14. armada je razdelil na več skupin in jim je dodelil naloge (Simič, 1998):

- skupina Krauss je dobila nalogo prebiti italijansko obrambo pri Bovcu, nato pa napredovati po dolini Soče in zasesti Kobarški Stol ter dalje prodreti v Rezijsko dolino;
- skupina Stein je dobila nalogo zasesti Kolovrat in Matajur ter sočasno napredovati proti Kobaridu;
- skupina Berrer je dobila nalogo zasesti Ježo in prodreti dalje proti Sv. Martinu;
- skupina Scotti je dobila nalogo zasesti vrhove med Sočo in Idrijo, predvsem Globočak, ki je predstavljal steber tamkajšnje obrambe.

Na območju, predvidenem za preboj, so nakopičili dodatne topove in minomete, kar je na koncu znašalo eno topovsko cev na 14 metrov fronte. Načrtovana je bila kratka, intenzivna, samo nekajurna topniška priprava, ki se je predhodno že izkazala kot učinkovita. Načrtovana je bila tudi uporaba plinskih granat in min za nevtralizacijo pred topovskim obstreljevanjem varnih položajev topov in pehote (Simić, 1998).

4.4 PRIPRAVE

Priprave na ofenzivo so zahtevale prihod dodatnega moštva in materiala na območje napada v 45 dneh. Začetni uspeh operacije je odvisen od hitre in prikrite koncentracije sil pred spopadom. Sile je bilo treba zbrati na območju težišča naporov in v točki glavnega napada. Pravočasno koncentriranje sil na pravem kraju je bil glavni pogoj za doseganje zmage. Celotno Zgornje Posočje je bilo zelo slabo povezano z zaledjem. Za bovški odsek je bila pomembna predvsem železnica od Jesenic do Trbiža, preko katere je potekal transport dalje čez Predelski prelaz proti Bovcu. Zaradi prezasedenih prometnic in obstreljevanja so uporabili tudi rudniški rov rabeljskega rudnika. Druga povezava sta bili cesta in tovorna žičnica čez prelaz Vršič. Do tolminskega odseka sta poleg bohinjske železnice vodili še cesti čez Petrovo Brdo in po dolini reke Idrijce. Slednja je bila posebej obremenjena, saj je zagotavljala še oskrbovalno pot za odsek Banjšice (Torkar in Kuhar, 2018).

Ključno za uspeh napada je bilo prikrievanje lastnih namer in zavajanje nasprotnika. V ta namen je bilo na odsek premeščenih več lovskih letal, ki so onemogočala nasprotnikovo izvidništvo in omogočala lastno opazovanje nasprotnikovih aktivnosti. Z namenom prikrievanja so ves transport in premiki potekali ponoči ali ob slabi vidljivosti. Korekcijsko streljanje dodatno pripeljanih topov je bilo prikrito z rednim obstreljevanjem italijanskih položajev. Z namenom skrivanja enot so te prišle na bojišče tik pred napadom, do izhodiščnih položajev so smeli le častniki, s tem pa so se izognili tudi nevarnosti, da bi dezertjerji načrte razkrili Italijanom. Prav zaradi tega so načrtovalci kraj in čas napada skrivali do zadnjega. Zavajanje je potekalo s pomočjo poudarjanja pojavljanja delov enot na drugih lokacijah in s pomočjo nošnje uniform drugih enot. Z namenom čim popolnejšega zavajanja je bil za poveljnika tirolske fronte postavljen feldmaršal Franz Conrad von Hötzendorfa, sicer glavni zagovornik prodora z Južne Tirolske. Priprave so potekale pod pritiskom dogajanj v Flandriji na zahodni fronti, kjer so Angleži izvajali ofenzivo. Zaradi slabega vremena je bil napad nekajkrat prestavljen na drug datum (Torkar in Kuhar, 2018).

4.5 POLOŽAJ ITALIJANSKE VOJSKE PRED NAPADOM

Italijansko vojsko je pestila nizka morala, ki je bila posledica visokih izgub v dotedanjih bitkah. Italijansko poveljstvo ni bilo prepričano, ali osvojitve dela Banjšic v pretekli ofenzivi pomeni uspeh ali past. Prav tako so se zavedali, da v kratkem času pred zimo ni mogoče pripraviti tako močnega napada, kot je bila 11. ofenziva. Zbali so se tudi,

da bo Avstro-Ogrska na jugozahodno fronto kmalu pričela premeščati enote z vzhodne fronte. Tako je italijanski poveljnik na isti dan, kot je nadvojvoda Evgen izdal ukaz za začetek priprav na ofenzivo, italijanski vojski na soški fronti ukazal prehod v obrambo. Tako so diametralno nasprotno stekle priprave na obeh straneh. Za razliko od 14. armade, ki je imela jasno zastavljene cilje, oblikovano in posodobljeno doktrino, disciplinirano, motivirano in izurjeno armado ter enotnost naporov in poveljevanja, je v nasproti stoječi 2. armadi izstopala neenotnost naporov in kriza poveljevanja. Tu je šlo predvsem za neupoštevanje ukaza vrhovnega poveljnika s strani poveljnika 2. armade o prehodu v obrambo. Njegova namera prehoda v obrambo in nato takoj v protiofenzivo podrejenim v 2. armadi ni bila jasna in razumljiva. Zaradi tega enote 2. armade v času napada še niso zaključile prehoda v obrambno postavitev (Torkar in Kuhar, 2018).

2. armada je delovala na območju med Rombonom in izlivom reke Vipave v Sočo, vendar njene sile niso bile razporejene enakomerno, saj sta bila na levem krilu, kjer je bilo načrtovano območje preboja 14. armade, dva korpusa, na desnem pa jih je bilo sedem. Enako je veljalo za razporeditev rezervnih enot. Ker je poveljnik 2. armade smatral gorske grebene kot obrambo samo po sebi, na območje severno od Tolmina ni razporedil nobene od petindvajsetih rezervnih divizij. Enote, ki so posedale položaje 2. armade, so bile pretežno slabše izurjene in nemotivirane, območje bojišča pa je veljalo za načeloma varno in mirno. Poveljniki podenot prav tako niso resno jemali ukazov o obrambni postavitvi ter so izdajali le priporočila in usmeritve glede izgradnje obrambe, ki pa jih nihče ni upošteval. Italijanski poveljniki so hkrati napad iz Bovca in s Tolminskega mostišča sicer predvidevali, izključevali pa so frontalni napad in napad po dolini Soče. Zavedanje o dejanski šibkosti obrambe so italijanski poveljniki dobili šele dva dni pred napadom, ko so pričeli s premeščanjem nekaterih enot na najšibkejšo točko obrambe. Glede na nemške načrte je strateško najpomembnejše tolminsko mostišče tako postalo najšibkejša točka obrambe 2. armade (Torkar in Kuhar, 2018).

Italijanski vojski je po enajstih ofenzivah, kjer so le napadali, branili pa so se le na taktičnem nivoju, primanjkovalo izkušenj iz obrambnega delovanja. Medsebojna tekmovalnost in karierizem med italijanskimi poveljniki ter birokratska nekompetentnost italijanskega vrhovnega poveljstva in ignoriranje obveščevalnih analiz vojaških obveščevalnih služb so dodatno pripomogli k slabi italijanski pripravljenosti na 12. soško ofenzivo (Torkar in Kuhar, 2018).

4.6 NAPAD

Napad se je pričel 24. oktobra 1917 ob 2.00 zjutraj s topniškim obstreljevanjem italijanskih, predvsem topniških položajev, ki je trajalo do 4.30. Med prvim obstreljevanjem je potekalo tudi obstreljevanje s plinskimi granatami in minami, katerega namen je bila nevtralizacija za klasično topništvo nedosegljivih položajev.

Nato je sledilo zatišje in ob 6.30 do 7.00 je sledilo obstreljevanje prve obrambne črte z vsemi, tudi najtežjimi topovi. Po sedmi uri se je ogenj pričel prenašati v zaledje, v napad so krenile jurišne enote (Simić, 1998).

Na Bovškem, natančneje med Rombonom in Krnom, je napadla skupina Krauss. Napad je bil usmerjen proti Rombonu, iz Bovca proti Žagi ter iz Javorščka proti grebenu Polovnika. Na prvi obrambni črti ni bilo bistvenega odpora, razen v samem Bovcu in na Rombonu. Tu so italijanske enote uspele odbiti vse napade in so se umaknile šele po zavedanju razmer v dolini. Kljub temu da napad na Rombon ni bil uspešen, so napadalci na vrh vezali italijanske enote, ki tako niso mogle posredovati v dolini. Zaklonišča italijanskih enot v Nakelski zajedi, ki so bila povsem varna pred artilerijskimi projektili, so napadli s plinskimi projektili. Italijani so se najprej umaknili na drugo obrambno črto, ko pa so izvedeli za padec Kobarida, je italijanski poveljnik ukazal umik iz Bovca na tretjo obrambno črto. Pri tem Avstrijcem prvi dan zaradi porušenega mostu na potoku Boka ni uspel preboj pri Žagi, so se pa Italijani v noči s 24. na 25. oktober umaknili z grebena Polovnika in Krasjega vrha ter s tem napadalcem naslednji dan odprli pot do Kobarida (Torkar in Kuhar, 2018).

Južno od skupine Krauss je na območju med Krnom in Bučenico napadala skupina Stein. V tej skupini se je zgodil danes najbolj znani prodor, imenovan tudi »čudež pri Kobaridu«, ki je potekal po dolini od Tolmina do Kobarida. Napadalci niso naleteli na resnejši odpor branilcev ter so Kobarid in vas Robič zasedli že popoldne prvega dne. Njihov premik po dolini je omogočila megla, ki jih je skrivala pred topniškimi opazovalci, odločen napad gorskih enot na greben Kolovrata pa je onemogočal italijansko posredovanje z boka. Nemški alpski korpus je napadel z območja med Mengorami in Tolminom ter je bil usmerjen proti vozlišču obrambnih črt na Kolovratu, na koto 1114. Napadli so pobočja Hlevnika in vrh Na Gradu, ki je predstavljal enega od stebrov obrambe. Območje napada je bilo močno utrjeno, ni pa bilo dovolj vojakov, da bi sklenili obrambno črto. Tako so Nemci najprej del obrambe obkolili, jo odrezali od zaledja in jo nato prisilili k vdaji. Pri obrambi vrha Na Gradu so bili Italijani dvakrat uspešni in odbili napad, kasneje pa so se predali. Druge enote skupine Stein so napadle z Mrzlega vrha po pobočjih pod Krnom ter do konca prvega dne prodrle do sedla Kožljak in do vasi Ladra, pri čemer so prebile italijansko drugo obrambno linijo. Skupina Stein je do konca dneva zajela veliko število ujetnikov in vojaške tehnike (Torkar in Kuhar, 2018).

Na območju med Mengorami in Ušnikom je napadla skupina Berrer. Napad je bil usmerjen proti masivu Ježe in je potekal uspešno. Napadalci so najprej zasedli sosednje vrhove, kjer so se nahajale močne italijanske artilerijske enote, nato pa pred koncem prvega dneva še Ježo. Branitelji so poizkušali zaustaviti napad z nekaj protinapadi, a pri tem niso bili uspešni. Posledica je bilo zajetje velikega števila italijanskega orožja in opreme, usmerjati pa so se začeli proti tretji obrambni liniji, katere steber obrambe na tem območju je bil vrh Globočak (Torkar in Kuhar, 2018).

Skupina Scotti je napadla pri vasi Sela pri Volčah. Skupina je imela težave pri pravočasnem prihodu na izhodiščne položaje, na položajih se je nahajal le del artilerijskih enot, zato je skupina Scotti napadla brez artilerijske podpore. Napad je bil usmerjen proti grebenu Čempona in na vrhove severno od Doblarja, kjer je del enote, namenjen na Grad, v popoldanskem času prebil drugo italijansko obrambno črto. Drugi del enote je napredoval čez drugo obrambno črto pri Volčanskih Rutih in se usmeril proti Globočaku. Prvi dan napada je skupina Scotti zajela znatne količine opreme in veliko število ujetnikov, ni pa ji uspelo zavzeti glavnega stebra obrambe, vrha Globočak (Torkar in Kuhar, 2018).

Južno od 14. armade se je nahajala 2. soška armada, ki je bila določena za izvajanje demonstrativnih napadov na svojem območju z namenom prikriivanja resnične namere napada in čim daljšega zadrževanja Italijanov na Banjšicah s stalnim pritiskom na njihove obrambne črte. Avstrijci odločilnega preboja prvi dan niso dosegli, Italijani pa so se proti večeru pričeli umikati proti Anhovem in Kanalu, ko so začeli dojemati situacijo severno od njih. Prvi dan ofenzive so avstro-ogrske in nemške enote dosegle izredne uspehe. S prodorom po dolini Soče je presenetila skupina Stein, napredovanje skupin Berrer in Scotti pa je potekalo skladno s pričakovanji. Le skupina Krauss je delno izpolnila pričakovanja, predvsem po zaslugi prodora po najbolj zahtevnem terenu Zgornjega Posočja. Konec prvega dne so bile zavzete nekatere pomembne točke italijanske obrambe, vendar do odločilnega prodora še ni prišlo, saj so Italijani še vedno zasedali tretjo obrambno črto (Torkar in Kuhar, 2018).

Italijani na napad niso bili pripravljene. Veliko enot je bilo šele v premiku na obrambne položaje. Večji del italijanske artilerije je obmolknil zaradi močnega in natančnega obstreljevanja nasprotnika ali pa zaradi dejstva, da je megla ovirala topniške opazovalce. Rezervne enote, ki so se pomikale na svoje položaje, so se naenkrat znašle v stiku z nasprotnikom in niso bile pripravljene na boj. Pozivi enot po okrepitvah so ostali brez odgovora, saj so poveljniki pasivno čakali na navodila nadrejenih. Komunikacije med višjimi in nižjimi italijanskimi poveljstvi ter podrejenimi enotami so bile zaradi natančnega obstreljevanja komunikacijskih centrov povsem ohromljene. Informacije o začetku ofenzive, ki so prihajale v italijanska poveljstva, so bile nepopolne, so prihajale z zamudo in so bile pogosto netočne, kar je pri poveljnikih ustvarjalo nejasno sliko o položaju in botrovalo dvomom glede nadaljnega razvoja ofenzive. Italijani so z razvojem ofenzive sicer začeli premeščati rezerve na kritične dele bojišča, vendar so te dosegle ukazane položaje večinoma prepozno. Vrhovni italijanski poveljnik se je na podlagi prejetih informacij prvega dne odločil, da se italijanska vojska umakne s prvih obrambnih položajev na Banjšicah in se izvedejo preventivne priprave za morebiten umik čez Sočo. Po prvem dnevu napada so bili Stol, Matajur, Korada in Globočak kot glavne točke obrambe na območju napada 14. armade še vedno v italijanskih rokah. Glavna težava italijanskih poveljstev je bila, da enote na višji ravni niso imele več nadzora in stika s podrejenimi enotami, da se niso

zavedali nizke morale enot in da so bile njihove armadne rezerve slabo razmeščene na preobsežnem območju 2. armade, kar je oteževalo poveljevanje (Torkar in Kuhar, 2018).

4.7 PRODOR

Drugi dan prodora so enote 14. armade nadaljevale z osvajanjem ključnih grebenov Kolovrata, Matajurja in Stola. Na Bovškem so enote skupine Krauss napadle iz smeri Žage po dolini Učje in po grebenu Stola s ciljem zavzetja Stola in Breškega Jalovca. Na grebenu Stola so naleteli na močno italijansko obrambo, tako da je bil vrh Stola zaseden tretjega dne zjutraj. Padec obrambe Stola je povzročil umik Italijanov z Rombona, iz doline Učje pa je šel prodor čez južna pobočja Kaninskega pogorja proti Reziji. Italijani so se sicer še vedno zagrizeno branili na Prevali in na Neveljskem sedlu, a to na potek ofenzive ni imelo nikakršnega vpliva več. Med prodorom je skupina Krauss zajemala vedno večje število ujetnikov in vojaške tehnike (Torkar in Kuhar, 2018).

Enote skupine Stein so drugega dne dosegle Krn, napredovale v Breginjski kot in po dolini reke Nadiže začele vzpon na Mijo. Skupaj z enotami, ki so prihajale iz Kobarida, so tretji dan nadaljevale prodor južno proti Čedadu. Nemški alpski korpus je drugega dne nadaljeval prodor po grebenu Kolovrata, kjer je v italijanske enote vse bolj potiskal v smeri proti prelazu Livek. Pri tem so imeli napadalci na začetku opravka z močno italijansko obrambo in pogostimi protinapadi, z nadaljevanjem napada pa se je predajalo vedno več Italijanov. Italijanske okrepitve, namenjene obrambi prelaza Livek, so prišle prepozno in so bile zajete. S prelaza Livek se je napad nadaljeval proti Matajurju. Pri prodoru skozi italijanske obrambne položaje na hrbtu Kolovrata se je proslavil takrat poveljnik čete, kasnejši feldmaršal, Erwin Rommel, ki je uspel tretji dan ofenzive zasesti Matajur (Torkar in Kuhar, 2018).

Skupina Berrer je z Ježe nadaljevala prodor proti Furlanski nižini, pri čemer je zajela večje število ujetnikov in precejšnje količine vojaške tehnike, skupina Scotti pa je prodor nadaljevala proti Globočaku in vrhu Čičer, ki sta po hudih bojih padla v roke napadalcem. Prav tako so ostri boji potekali za Hum, ki je predstavljal eno zadnjih branjenih točk na poti proti Čedadu. Ne glede na močno obrambo je tudi ta skupina zajela velike količine materiala in ujetnikov. Skupine 14. armade so imele velike izzive s prihodom novih enot na položaje na fronti. Zaradi premajhnega števila neustreznih komunikacij je prihajalo do velikih zastojev pri premikih moštva in materiala v zaledju (Torkar in Kuhar, 2018).

Italijanska obramba se je v nadaljevanju prodora slabo upirala. Italijanski vrhovni poveljnik je načrtoval čimprejšnjo ločitev napadenih in demoraliziranih enot od nasprotnika ter njihovo konsolidacijo in popolnitev. To je nameraval storiti za reko Tilment, ki je predstavljala naravno oviro. Vendar si je premislil in se odločil za odločno

obrambo na še nezavzetih položajih. V ta namen so bile aktivirane rezervne enote, ki pa se zaradi uničenih in blokiranih komunikacij niso mogle pravočasno premakniti do fronte. Italijansko poveljstvo je zaradi pomanjkanja informacij o stanju na fronti načrtovalo obrambo in zaustavitev ofenzive na različnih obrambnih črtah, ki pa so bile največkrat že zavzete, ter z enotami, ki so se takrat že umikale. Tako je italijanski vrhovni poveljnik do jutra 26. oktobra še vedno upal, da bo uspel zaustaviti prodor na črti Breški Jalovec–Kuk–Vodice–Sveta gora–sedlo Dol–Solkan. Ker je postajalo vedno bolj jasno, da okrepitev ne bo in da je razpad fronte blizu, je italijanski poveljnik pričel enote pripravljati na umik. Predvideval je upiranje 2. armade napadalcem ter umik 3. armade s Krasa na črto Doberdobska planota–Sredipolje (Torkar in Kuhar, 2018).

Ko je padel Breški Jalovec, je vrhovni italijanski poveljnik 27. oktobra izdal ukaz za splošni umik na reko Tilment, ker si le s 3. armado ni upal ustavljati prodora na 75 kilometrov široki fronti, težko topništvo pa je poslal za reko Piavo, kar je nakazovalo, da ne namerava zaustavljati prodora na reki Tilment (Simić, 1998).

Tretji dan ofenzive je povzročil popoln zlom italijanske vojske, ki se je naslednji dan začela umikati na reko Tilment. Umikajoči Italijani so na nekaj mestih poizkušali s protinapadi zaustaviti ali vsaj upočasniti napredovanje, vendar je bila hitrost naleta napadalcev takšna, da nikjer niso mogli organizirati obrambe. Predvsem umik 2. armade je potekal dezorganizirano, zaradi česar je bil desni bok 3. armade nenehno ogrožen. Umik se je na nekaterih delih spremenil v panični beg, kar je povzročalo prometne zamaške in trume beguncev. Vojaki so pri begu odmetavali vse, kar jih je oviralo, prav tako niso onesposobili zapuščene vojaške tehnike (Torkar in Kuhar, 2018).

S prebojem tretje obrambne linije in zavzetjem ključnega terena je bila italijanska obramba premagana. Italijani so imeli sicer pripravljene dodatne obrambne črte, za katere pa ni bil izdan ukaz za uporabo. Temu je botroval slab pregled nad situacijo, ki je bil posledica pretrganih komunikacij in presenečenja nad hitrostjo preboja ter togosti italijanskega sistema poveljevanja. Na drugi strani so bili tudi napadalci presenečeni nad hitrostjo preboja, vendar jih to ni zmedlo. Izkoristili so razpad fronte in prodrli do reke Tilment. Pri tem je bilo sprejetih nekaj nerodnih taktičnih odločitev, zaradi česar se je obkoltvi napadalcev izmuznila skoraj celotna italijanska 3. armada. Napadalci so dalje izkoristili uspeh prodora in prečkali reko Tilment, Italijani pa so se pričeli umikati na novo obrambno črto na reki Piavi. V tem trenutku je antantnim zaveznikom postalo jasno, v kakšnih težavah se nahaja italijanska vojska. Izpad Italije iz vojne bi močno vplival na situacijo na ostalih bojiščih, saj bi tako imele centralne sile odprto le še zahodno in solunsko fronto. Zato so antantni zavezniki priskočili na pomoč Italijanom in s skupnimi močmi ustavili avstrijsko-nemški prodor na reki Piavi (Simić, 1998).

5 UGOTOVITVE

5.1 ANALIZA VPLIVA NEMŠKEGA STILA VODENJA IN POVELJEVANJA TER TAKTIKE PRODORA NA USPEŠNOST PREBOJA

Poveljevanje s poslanstvom je bilo eno od ključnih področij za doseganje ciljev z uporabo taktike prodora. Nemška vojska je s pomočjo centralizirane doktrine, delno centraliziranega usposabljanja in zmerno decentraliziranega poveljevanja zagotavljala pobudo na bojišču tudi v trenutkih, ko višji poveljniki zaradi dejavnikov »megle vojne« niso imeli jasne slike o trenutni situaciji. Na primeru prodora gorskih enot lahko ugotovimo pomembnost izrabe možnosti samostojnega delovanja, ki je zagotovila prožnejši in učinkovitejši napad, ki se je prilagajal trenutnim razmeram na bojišču. Pri tem se je dogajalo, da se poveljniki na nižji taktični ravni niso držali prvotnih načrtov, so pa sledili nameri zavzemanja ključnih vrhov na desnem bregu Soče.

Ugotovimo lahko, da je pobuda na bojišču zagotavljala hitrost, ki pa je posledično pomenila presenečenje za nasprotnika, ki je bilo eden od glavnih faktorjev za uspeh napada. Na nasprotni strani italijanski stil poveljevanja ni dopuščal iniciative poveljujočim na nižji taktični ravni, zaradi česar so enote v trenutkih, ko so bili napadalci v najbolj ranljivih fazah, ostale pasivne in niso izkoristile priložnosti, čeprav bi lahko s tem pomembno vplivale na potek spopada.

Pri analizi nemškega načina poveljevanja ne moremo mimo enotnosti naporov, ki jo je zagotovila nemška vojska pri načrtovanju in izvedbi ofenzive. Nemški poveljniki so s centralizirano namero omogočili enotnost naporov, usmerjenih k istemu cilju, ki ob pogledu na italijansko stran pride do toliko večjega izraza. Tu najbolj izstopa nesoglasje oziroma neupoštevanje ukaza poveljnika 2. armade o prehodu iz ofenzivnega v obrambno delovanje. To je povzročilo, da njegova armada, ki se je znašla na glavni smeri napada 14. armade, ni bila pravočasno in ustrezno pripravljena na obrambo, ker njegova namera podrejenim poveljnikom ni bila jasna in razumljiva.

Pri proučevanju vpliva taktike prodora na uspešnost preboja lahko ugotovimo, da je uvedba nove taktike v 12. ofenzivi pri nasprotniku povzročila presenečenje, ki je imelo ob slabšem stanju morale njegovih enot in centraliziranem načinu poveljevanja, ki ni omogočal hitrih odzivov na situacije, multiplikatorski učinek. Morebitna obramba na način prožne obrambe, kakršno so v tistem času že uporabljali italijanski zavezniki na zahodni fronti, bi imela močno negativen vpliv na napadalce, saj bi omogočala ustrezno reorganizacijo rezervnih enot v primeru preboja frontne črte.

Taktika prodora se je izkazala predvsem zaradi uvedbe novega koncepta jurišnih enot, uvedbe sobojevanja artilerije in pehote, uvedbe primerne oborožitve jurišnih enot in delno decentraliziranega poveljevanja. Z uvedbo jurišnih enot je bil dosežen preboj obrambnih črt, hiter prodor v globino nasprotnikovega razporeda in osvojitve ključnih točk, pomembnih za nasprotnikovo obrambo. Sobojevanje pehote in artilerije je omogočalo zaščito pehotnih enot med napredovanjem proti nasprotnikovim položajem s premično »ognjeno zaveso« ali pa podporo z natančnim artilerijskim ognjem po ključnih točkah nasprotnikove obrambe tako v pripravi napada kot pri izvedbi prodora. Uvedba ustrezne oborožitve in opreme jurišnih enot je omogočila, da so imele enote dovolj lahko oborožitev, da je omogočala visoko mobilnost, po drugi strani pa je enoti zagotavljala zadostno lastno ognjeno moč, s katero so razpolagali ves čas preboja. Delno decentralizirano poveljevanje je poveljnikom jurišnih enot omogočalo, da so s svobodo delovanja izkoriščali trenutne razmere na bojišču, upoštevajoč poslanstvo, in z razumevanjem poveljnikove namere ohranjali pobudo, kar je bilo ključno za njihov uspeh.

Skozi analizo vpliva nemškega stila vodenja in poveljevanja ter uporabe taktike prodora na uspeh skupne nemške in avstro-ogrske ofenzive lahko ugotovimo, da je bilo poveljevanje s poslanstvom ključno za uspeh taktike prodora. Z vidika analize nasprotnikovega stila centraliziranega poveljevanja je bil ta prepoznan kot šibak člen pri nasprotniku, ki je bil dodobra izkoriščen z uporabo nemškega stila vodenja in poveljevanja. Izbira taktike prodora je bila na mestu, saj linearni napad v tem primeru ne bi prinesel zelenega uspeha, ker so takšen napad Italijani pričakovali in ker bi za uspešen napad potrebovali bistveno več sil in opreme, česar takrat centralni sili, predvsem Avstro-Ogrska, nista mogli zagotoviti.

5.2 VOJAŠKO-GEOGRAFSKI RAZLOGI ZA IZBIRO OBMOČJA PRODORA

Analiza razlogov za izbiro območja prodora temelji na obveščevalni pripravi bojišča. Ugotovimo lahko, da je bila v fazi priprav narejena dobra obveščevalna priprava, ki je načrtovalcem zagotovila natančne podatke o nasprotniku, zemljišču in vremenu, na podlagi katerih so izbrali najbolj ustrezno območje za prodor.

Z obveščevalno dejavnostjo so bili zagotovljeni podatki o razmestitvi ključnih zmogljivosti italijanske vojske, predvsem poveljniških mest, centrov zvez, artilerijskih položajev, obrambnih črt in rezervnih enot. Ugotovimo lahko, da je bila 2. armada, ki je v času prodora stala nasproti 14. armadi, bistveno šibkejša od 3. armade, ki je bila razporejena na njenem desnem boku in v obrambni postavitvi. 2. armada ni bila pripravljena na obrambo, po eni strani zaradi samovolje njenega poveljnika, po drugi strani pa je italijansko poveljstvo pričakovalo napad na bistveno ugodnejšem zemljišču južno od Gorice. Zato lahko ugotovimo, da je bila razmestitev in stanje nasprotnikovih sil eden od razlogov za izbiro območja prodora, saj so prav nad

tolminskim mostiščem tri obrambne črte potekale najbolj skupaj, kota 1114 pa je predstavljala stičišče obrambnih črt.

Zemljišče med tolminskim mostiščem in Bovcem predstavlja pretežno gorato območje z dolino reke Soče, ki je relativno zahtevno in razgibano, zato je napadalcem predstavljalo dejavnik tveganja. Nemci so to tveganje zmanjšali z uporabo gorskih enot, ki so bile za takšno bojevanje izurjene. Ugotovimo lahko, da je bil že v fazi načrtovanja prodora določen ključni geografski prostor, ki so ga predstavljali greben Kolovrata in Matajur, ker sta predstavljala zadnjo gorsko prepreko, s katere se je dalo obvladovati vstope v Furlansko nižino, in tolminsko mostišče, ki je napadalcu omogočalo napad brez zamudnega prečkanja reke. Tako lahko kot najpomembnejši uspeh prvega dne z vidika vojaškega geografskega prostora smatramo zavzetje kote 1114, Mrzlega vrha, Ježe in Kobarida, kjer vrhovi geografsko obvladajo celotno tolminsko mostišče, Kobarid pa predstavlja pomembno križišče smeri pristopa. Drugi dan ofenzive so bili zavzeti celoten greben Kolovrata s prelazom Livek in Globočak, tretji dan pa je bilo z zavzetjem Huma in Stola ter nekoliko kasneje s padcem Breškega Jalovca ključno zemljišče v rokah napadalcev in s tem odprta pot v Furlansko nižino.

Vojaški geografski prostor sicer ni bil ključni dejavnik uspeha v 12. soški ofenzivi, vendar je kljub temu pomembno vplival na potek dogajanja. Izbira območja prodora je za nasprotnika pomenila dejavnik presenečenja, ker zaradi težavnosti terena na tem mestu ni pričakoval napada, napadalcem pa sta razpored obrambnih črt in odsotnost rezervnih enot omogočila uspešen prodor.

V času priprav in na začetku ofenzive so bili vremenski pogoji slabi. Deževno in oblačno vreme je omogočalo, da so napadalci na začetne položaje neopaženo nameščali vojake in opremo ter s tem dosegli presenečenje nasprotnika. Slabo vreme na dan ofenzive je zagotovilo idealne okoliščine za napad, saj so napadalčeve enote dolgo ostale skrite pred opazovanjem nasprotnika, ki ni mogel določiti števila in smeri napadalcev ter nadnje usmerjati artilerijskega ognja. Pomen slabega vremena najbolje oriše prodor šlezijske divizije po dolini Soče od Tolmina do Kobarida. Sicer je slabo vreme oviralo tudi napadalca, ker je oteževalo orientacijo in prečenje naraslih vodotokov, kar pa so uspeli premagati z visoko stopnjo izurjenosti in odločnosti. Z analizo vremena lahko ugotovimo, da so bile vremenske razmere ugodnejše za napadalce in da so imele velik vpliv na uspeh prodora.

5.3 VLOGA LOGISTIKE PRI NAČRTOVANJU, PRIPRAVI IN IZVEDBI NAPADA

S proučevanjem vloge logistike pri načrtovanju ofenzive lahko ugotovimo, da je načrtovalcem izziv predstavljalo predvsem gorato zemljišče in pomanjkanje ustreznih transportnih poti. Za napadalce je bilo ključnega pomena, da zagotovijo načrtovano

koncentracijo sil ob pravem času in na pravem kraju. Skozi razvoj ofenzive lahko ugotovimo, da je napadalcem ta uspela, saj so z vzporednim natančnim načrtovanjem premikov, upoštevajoč vse razpoložljive transportne poti, uspeli doseči hitro in prikrito koncentracijo sil tik pred samim napadom, s čimer so nasprotniku prikriji lastne namere ter mu onemogočili pravočasne ukrepe in premike sil.

Z napredovanjem jurišnih enot skozi nasprotnikove obrambne črte so se te oddaljevale od enot za logistično podporo. Zato je bilo nujno načrtovati in zagotavljati logistično oskrbo enot v konici napada, pri čemer je bila oskrba s strelivom prednostna naloga. Prožnost in prilagodljivost napadalnih enot se je pokazala tudi pri oskrbi, saj se je pogosto dogajalo, da so se oskrbele iz zaplenjenih nasprotnikovih zalog, namesto da bi čakale na oskrbovalne enote in s tem izgubile pobudo v napadu.

Zavzetje kote Na gradu, Ježe, Mrzlega vrha in Kobarida prvega dne napada je pomenilo osvojitve odločilnih točk, ker je nadzor nad njimi omogočal nadzor tolminskega mostišča, s tem pa pogoje za premik rezervnih enot ter zagotavljanje bojne in logistične podpore v napadu.

Ugotovimo lahko, da je bila vloga logistike pri uporabi taktike prodora ključna. Uspešnost izvedbe ofenzive 14. armade je bila neposredno pogojena z uspešnostjo izvedbe premikov enot na soško bojevališče. Zagotovili so zadostno koncentracijo enot in materiala ter oskrbo enot med napadom, ki je omogočala ohranjanje pobude v napadu, ki je eden ključnih elementov taktike prodora.

6 ZAKLJUČEK

Z ustalitvijo fronte na reki Piavi se je končala 12. ofenziva na Soči. S tem se je jugozahodna fronta premaknila s slovenskega narodnostnega ozemlja globoko v Italijo. Centralnim silam je tako uspelo eno od nasprotnic za eno leto izločiti iz vojne, kar je ob umiku Rusije iz vojne pomenilo povečanje pritiska na zahodni fronti.

Italijani so na Soči sprožili enajst ofenziv, ki pa so prinesle le redke ozemeljske pridobitve. Sicer posamično precej neučinkovite italijanske ofenzive so povzročale stalno izčrpavanje avstro-ogrskih sil, zaradi česar se je po 11. bitki avstro-ogrška vojska znašla na robu zloma.

Ofenziva Avstro-Ogrske ob pomoči nemške vojske na soškem bojišču je bila nujna z vidika preživetja Avstro-Ogrske. Centralne sile so uspeli maksimalno izkoristiti lastne prednosti nove inovativne taktike napada, prožnejšega in učinkovitejšega stila vodenja in poveljevanja, izrabe faktorja presenečanja ter vremenskih razmer. Prav tako so centralne sile uspeli dobro izkoristiti italijanske slabosti centraliziranega

poveljevanja, pomanjkanja izkušenj iz vodenja obrambnih operacij in nizke morale enot.

Italijani so v bitki doživeli vojaško katastrofo, ki je bila tako huda, da se je v italijanskem jeziku prijel izraz »Caporetto«, kar pomeni Kobarid, ki se še danes uporablja v primerih, ko se želi poudariti velik neuspeh, hud poraz ali katastrofo.

Čeprav je Avstro-Ogrska ob pomoči Nemčije zmagala na soški fronti, ji to ni prineslo zmage v vojni, saj je imela zmaga v ofenzivi le kratkoročen strateški vpliv. Gospodarsko in vojaško izčrpana ter z nacionalnimi vrenji ohromljena monarhija je vojno izgubila, italijanska ofenziva na reki Piavi na obletnico preboja pri Kobaridu pa je razpad dvojne monarhije le še pospešila. Italija je dodatno izkoristila razpad avstro-ogrske vojske in je zasedla ozemlja, ki so ji bila obljubljena s tajnim londonskim sporazumom leta 1915. Tako je kljub nekaterim nasprotovanjem z diplomatskim manevriranjem na mirovni konferenci v Versaillesu dosegla, da so ji bila priključena zahtevana oziroma obljubljena ozemlja.

12. ofenziva na Soči oziroma preboj pri Kobaridu je Zgornje Posočje postavila na svetovni vojaškozgodovinski zemljevid. S še nekaj drugimi ofenzivami je razbila mit o prvi svetovni vojni kot popolnoma statični vojni, ki je potekala med strelskimi jarki, ter postala šolski primer združenega bojevanja rodov pehote in artilerije. Uspešen preboj 14. armade je postal predmet proučevanja mnogih vojaških zgodovinarjev in taktikov, pa tudi snov za poučevanje na vojaških akademijah. Dodatna prednost pri proučevanju vojaškega spopada na območju soške fronte je v tem, da se lahko učimo iz izkušenj tako delovanja avstro-ogrske kot italijanske strani v napadu in obrambi ter vse to neposredno raziskujemo na terenu, ki ga predstavlja geografski prostor kraškega sveta, sredogorja in visokogorja.

Z bolj poglobljenim proučevanjem takratnih dogodkov lahko ugotovimo, da je večina naučenih lekcij in spoznanj iz 12. ofenzive aktualna še danes. Tako lahko ugotovimo, da so procesi bojnega odločanja, razmišljanja, sprejemanja odločitev in načini poveljevanja v sodobnih vojskah zelo podobni tistim, ki so jih uporabljali nemški poveljniki v času 12. ofenzive, le da se je sistem poveljevanja takrat imenoval »aufstaggstaktik«, danes pa ga imenujemo poveljevanje s poslanstvom.

7 LITERATURA IN VIRI

Bernik, V. B. (2006). *Slovenska vojaška zgodovina: skripta za šolo za častnike*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.

Lipušček, U. (2012). *Sacro egoismo: Slovenci v krempljih tajnega londonskega pakta 1915*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Prva svetovna vojna. (2019). Pridobljeno 30. 5. 2019 z naslova https://sl.wikipedia.org/wiki/Prva_svetovna_vojna.

Simčič, M. (2006). *888 dni na soški fronti*. Ljubljana: ORBIS.

Simčič, M. (2011). *Svetozar Borojević: med slavo in ponižanjem*. Koper: Intelektualne storitve.

Simić, M. (1998). *Po sledih Soške fronte*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.

Torkar, B. in Kuhar, M. (2018). *Prodor v Posočju leta 1917: zmaga konceptov, moralne in bojne moči*. Ljubljana: Center vojaških šol.